

Cahit Külebi'nin Şiirlerinde Sosyal Problemler

Elif Kap

Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Türk Dili ve
Edebiyatı dalında Yüksek Lisans Tezi olarak
Sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Ocak 2013
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Elvan Yılmaz
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof.Dr. Ömer Faruk Huyugüzel
Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Prof. Dr. Ömer Faruk Huyugüzel
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1.Prof. Dr. Ömer Faruk Huyugüzel

2. Doç. Dr. Adnan Akgün

3. Yrd.Doç. Dr. Ertuğrul Aydın

ABSTRACT

In our thesis, the topic of social problems in the poems of Cahit Kulebi who is an important poet of republication age, is examined. This topic is not deeply examined in the researches and examinations about the poet.

In our study, a brief information about Cahit Kulebi's life and works is given then the social problems are examined in four parts; the problems of village, the problems of towns and big cities, the problems of eastern regions and the problems of the general problems of the country.

Cahit Kulebi is one of the most sensitive poets. In his poems, the Anatolian people are shown with their all liveliness, longings, wealth and poverty. These are the main sources of his poems. Cahit Kulebi uses all these elements and draws the picture of Anatolia. But in this picture, individual and political ideas are also stated. But Anatolian people are in the foreground with their poverty and sufferings.

In Cahit Kulebi's poems, generally the social problems are examined. We can list these problems like that; illiteracy, lack of education, unable to take remunerate, economic difficulties. The similar problems are seen in towns and big cities. In social way, eastern regions are in a worse situation. In his social poems, the social issue that Cahit Kulebi generally deal with is attenuation and distortion of social relationships.

Key words: Cahit Kulebi, Turkish poetry, social problems, villages and towns.

ÖZ

Tezimizde Cumhuriyet devrinin önemli şairlerinden Cahit Külebi'nin şiirlerindeki sosyal problemler konusu ele alınmıştır. Şairle ilgili inceleme ve araştırmalarda bu konu üzerinde fazla durulmamıştır.

Çalışmamızda şairin hayatı hakkında kısa bir bilgi verilmiş, daha sonra sosyal problemler; köyün problemleri, kasaba ve büyük şehirlerin problemleri, doğu bölgelerinin problemleri, memleketin genel problemleri olarak dört başlık altında incelenmiştir.

Cahit Külebi, sosyal problemler karşısında çok duyarlı olan şairlerden birisidir. O'nun şiirlerinde Anadolu insanı, bütün canlılığıyla, acılarıyla, özlemleriyle, zenginliği ve fakirliğiyle verilmektedir. Şairin şiirlerini besleyen bu unsurlardır. Cahit Külebi, bütün bu unsurları almakta ve Anadolu'nun resmini çizmektedir. Fakat bu resimde bireysel ve siyasi unsurlar da vardır. Ancak Anadolu insanı yoksunluklarıyla, acılarıyla ön plandadır.

Cahit Külebi'nin şiirlerinde en çok köylerin sosyal problemleri üzerinde durulmuştur. Bu problemleri şöyle sıralayabiliriz: Cehalet, eğitimsizlik, emeğinin karşılığını alamaması, ekonomik imkânsızlıklar. Kasaba ve şehirlerde de benzer problemler vardır. Doğu bölgeleri sosyal bakımdan daha kötü durumdadır. Cahit Külebi'nin bu sosyal şiirlerinde en fazla ele aldığı tema ise sosyal ilişkilerin zayıflaması ve bozulması olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cahit Külebi, Türk şiiri, sosyal problemler, köy ve kasabalar.

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, bir memleket şairi olarak tanınan Cahit Külebi'nin, şiirlerinde hangi sosyal problemlere değindiği, bu problemlere nasıl baktığı konusu ele alınmıştır. Cahit Külebi'yle ilgili incelemelerde bu önemli konu üzerinde yeteri kadar durulmamıştır. Bundan dolayı biz tezimizde bu konuyu incelemeyi uygun gördük.

Çalışmamız dört bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde şairin yaşamı, sanatı ve eserleri hakkında konumuzla ilgisi oranında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise Cahit Külebi'yi sosyal problemlere iten sebepler, yani şairin yetiştiği ortam, psikolojisi, etkisinde kaldığı edebiyatçılar ve olaylar açıklanmaya çalışılmıştır.

Asıl inceleme konumuz olan Cahit Külebi'nin şiirlerindeki sosyal problemler üçüncü bölümde ele alınmıştır. Bu bölümde sosyal problemler dört ana başlık ve alt başlıklar altında incelenmiştir. Ana başlıklar; “Köy ve Köylünün Yaşam Şartlarının Zorlukları”, “Kasabalar ve Büyük Şehirlerin Problemleri”, “Doğu Bölgelerinin Problemleri”, “Memleketin Genel Problemleri” şeklinde düşünülmüştür.

Tezimizin son bölümünde ise Cahit Külebi'nin şiirlerinde sosyal problemlere çözüm önerip önermediği, önerdiği çözümler konusu üzerinde durulmuştur. Bu bölümde memleketin acılarını, çevresinde olan olayları, problemleri, kendi acıları, sıkıntıları gibi benimsemiş, içselleştirmiş olan Cahit Külebi'nin; sorunlar karşısındaki dolaylı çözümlere değinilmiştir.

Tezimizin ikinci bölümünü oluşturan “Cahit Külebi'yi Sosyal Problemlere İten Sebepler” ile “Cahit Külebi'nin Şiirlerinde Sosyal Problemlere Getirdiği

“Çözümler” başlıklı dördüncü bölümünde bazı sıkıntılarla karşılaştık. Bu konularda yeterli malzeme bulunmadığı için bu bölümleri yazarken oldukça zorlandığımızı söyleyebiliriz.

Cahit Külebi, Türkiye’nin huzurunu, toplumun mutluluğunu arzulayan bir şairdir. Toplumda huzurun sağlanması için de yaşanan problemleri şiirlerinde dile getirmiş ve insanların memleketlerini sevmelerini, çok çalışmalarını istemiştir. Biz de Cahit Külebi’nin belirttiği bütün bu durumları tezimizde önemle belirttik.

Çalışmamızda İsmail Çetişli’nin *Cahit Külebi ve Şiiri*, Muzaffer Uyguner’in *Cahit Külebi*, Vecihi Timuroğlu’nun *Hırçın ve Lirik* kitapları çok faydalandığımız kitaplar olmuştur. Kendilerine bu çalışmalarından dolayı teşekkür ederiz.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada birçok kişinin katkısı olmuştur. Öncelikle tez hocam Prof. Dr. Ö. Faruk Huyugüzel'e çalıőmamın her aőamasında bana yol gösterip yardımcı olduğu için çok teşekkür ederim. Ayrıca bana çalıőmalarımnda destek olan Yrd. Doç. Dr. Gülseren Tor'a, Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Aydın'a, Doç. Dr. Adnan Akgün'e, Cahit Külebi'nin Türk Dil Kurumu'ndan sekreteri olan Güneş Müftüoğlu'na, Cahit Külebi'nin oğlu Ali Külebi'ye, edebiyat oğretmeni Hasan Akar'a teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZ	iv
ÖN SÖZ	v
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
1 GİRİŞ	1
1.1 Cahit Külebi'nin Yaşamı, Sanatı ve Eserleri.....	1
2 CAHİT KÜLEBİ'Yİ SOSYAL PROBLEMLERE İTEN SEBEBLER.....	12
2.1 Yetiştığı Ortam	12
2.2 Psikolojik Yapısı	18
2.3 Etkisinde Kaldığı Edebiyatçılar ve Olaylar.....	24
3 CAHİT KÜLEBİ'NİN ŞİİRLERİNDE ELE ALINAN SOSYAL PROBLEMLER.....	30
3.1 Köy ve Köylünün Yaşam Şartlarının Zorlukları	31
3.2 Kasabalar ve Büyük Şehirlerin Problemleri.....	39
3.3 Doğu Bölgelerinin Problemleri	43
3.4 Memleketin Genel Problemleri	46
3.4.1 Memleket İmkânlarının Yetersizliği.....	46
3.4.2 İşsizlik ve Göç	59
3.4.3 Savaşın İnsan Yaşamındaki Olumsuz Etkileri.....	63
3.4.4 Özgürlüklerin Engellenmesi	64

3.4.5 Toplumsal Huzurun ve Yaşam Düzeninin Bozulması.....	67
3.4.6 Toplumun Ahlâk Problemi: Yanlış Davranışlar	76
3.4.7 İnsan İlişkilerindeki Bozulma: Çıkarıcı Davranışlar	79
3.4.8 Bazı Toplum Kesimleri: Kadınlar.	86
4 CAHİT KÜLEBİ’NİN ŞİİRLERİNDE SOSYAL PROBLEMLERE GETİRDİĞİ ÇÖZÜMLER.....	89
5 SONUÇ	97
KAYNAKÇA.....	102

Bölüm 1

GİRİŞ

1.1 Cahit Külebi'nin Yaşamı, Sanatı ve Eserleri¹

Cahit Külebi, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önemli şairlerinden biridir. 1917'de Tokat'ın Zile İlçesi'ne bağlı Çeltek Köyü'nde dünyaya geldi.

Şair üç yaşına geldiğinde, ailesi Çeltek köyünden Zile'ye taşınır. Külebi, Zile'ye taşınıldığında hemen anaokuluna verilir. Daha sonra evlerine çok uzak olan Dutlupınar İlkokulu'na devam eder. Ertesi yıl da Artova'ya taşınırlar.²

Cahit Külebi'nin edebiyata, şiire ilgisinin uyanmasında Zile'de geçirdiği güzel günlerin etkisi bulunur. Babası Necati Bey bir gün küçük Cahit'e okuması için kitaplar getirir. Okumayı bilmeyen Cahit *Altın Işığı*, *Çocuklar Cenneti*'ni, *Altın Çiftliği*'ni okuyarak okumayı öğrenir.

Cahit Külebi, ilkokulun birinci ve ikinci sınıflarını da Artova'da okur. Atatürk ve Latife Hanım'la tanışması yine Artova'da gerçekleşir.

Cahit Külebi'nin hayatında Artova'nın her zaman önemli bir yeri olacaktır. Artova'dan “Bütün yaşamım boyunca benim tek cennetim varsa o cennet Artova kaldı” diyerek bahseder. Çocukluğunun hayalgücü de böyle bir ortamda şekil alır,

¹ Bu bölümü hazırlarken çoğunlukla şu kaynaklardan yararlandık: Muzaffer Uyguner, *Cahit Külebi*, İstanbul 1991, s. 11-34; Cahit Külebi, *Şiir Her Zaman*, Ankara 1993; İsmail Çetişli, *Cahit Külebi ve Şiiri*, Ankara 1998, s.27-67; Cahit Külebi, *İçki Seveda Dolu Yolculuk*, Ankara 1999; Mustafa Şerif Onaran, *A'dan Z'ye Cahit Külebi*, İstanbul 2004.

² Cahit Külebi, “Çocukluğum”, *Türkiye Yazıları*, 1977, S. 2, s. 26-27.

Anadolu'nun toprağından, havasından beslenmiş bulunur. Sonrası hakkında, Niksar'da edebiyat öğretmeni olarak görev yapmış olan Hasan Akar, Cahit Külebi'nin Niksar yılları hakkında şu bilgileri verir:

“Cahit Külebi'nin babası Necati Bey'in 1927 yılında Niksar'a atamasının yapılmasıyla birlikte, aile bu şirin ilçeye taşınır. Kuz Mahallesi'nde, şimdi Niksarlılar Derneğı Başkanı olan Hâkim Sabahattin Ali Erdem'in babasının evine kiracı olarak yerleşirler. Anayasa Mahkemesi Eski Başkanı Yekta Güngör Özden'in babası Mahmut Halis Özden de Niksar'da Külebi'nin ilkokul öğretmenliğini yapmıştır.”³

İsmail Çetişli, Cahit Külebi'nin ilkokul yılları hakkında *Cahit Külebi ve Şiiri* kitabında şu bilgileri verir:

“Cahit Külebi ilkokulun üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflarını Niksar'da Gazi Ahmet Danişment İlkokulu'nda okumuş ve ilk tahsilini burada 1929 yılında tamamlamıştır.” (s. 35)

Bu yılları ise Cahit Külebi, *Türkiye Yazıları* dergisinde şu şekilde anlatır:

“1927'yi, kesinlikle anımsayabiliyorum. İlkokulun 3. sınıfındaydım.”⁴

Şair, Niksar'da buldukları bu yıllarda bazı geceler babası ile ablalarının oturup roman okuduklarından bahseder. Kendisini küçük olduğundan hemen yatırırlar. Fakat Cahit Külebi'yi içindeki edebiyat aşkıyla uyku tutmaz. O karanlık gecelerde Mehçûre' ye, Zavallı Necdet'e, Son Arzu'nun güzel ve talihsiz kahramanının sonunun ne olduğunu düşünür ve onlar için ağlar. Cahit Külebi, ilkokul yıllarındaki okuma sevgisini ve edebiyata karşı duyduğu ilgiyi *Şiir Her Zaman* kitabında şu şekilde dile getirir:

³ Bu bilgiler, 22.09.2012 tarihinde görüşülen edebiyat öğretmeni Hasan Akar'dan alınmıştır.

⁴ Cahit Külebi, “Çocukluğum”, *Türkiye Yazıları*, 1977, S. 2, s. 29.

“Sonraki günlerde Jules Verne’in Dumas’nın romanlarını, İki Çocuğun Devr-i Âlemi’ni döne döne okudum. Sabahları okula koşar koşmaz, o yüce kahramanlarımın gittikleri yerleri, ad verdikleri dağları, denizleri haritada arar, bulamayınca çok üzülürdüm. İnsanı sanata doğru iten hayıflanma duygusu belki de öylece içimi sardı. İyi ki sarmış.” (s. 100) *Türkiye Yazıları* dergisinde Cahit Külebi Niksar yılları hakkında şu bilgileri verir:

“Cahit Külebi, bu yaşam koşulları içinde Niksar’da 12 yaşında ilkokulu bitirir. Böylece Külebi’nin ortaokul ve lise hayatı Sivas Lisesi’nde başlayacaktır.”⁵

Cahit Külebi, lise sıralarındaki yaşamını Muzaffer Uyguner’in *Cahit Külebi* kitabında şu şekilde anlatır:

“Allah razı olsun, geceleri yataktan el ayak çekilince yaktığım idare lambasından. Onun ışığı daima imdadıma yetişti. Yalnız sevgili dergilerimi, kitaplarımı değil, vefasızlık ettiğim ders kitaplarımı da onun alaca karanlığında hoşnut etmeğe çalıştım. Daha doğrusu o aziz kitaplar sayesinde hayatın güzel, dünyanın sevilir şey olduğunu o ıssız gecelerde duydum. Fakat, ortaokuldan sonra üniversiteye girene kadar hiç çalışmadığım edebiyat ve tarihten hoşlandığımı biliyordum.” (s. 25-26)

Şair, Sivas Lisesi yıllarında Nâzım Hikmet’in bütün kitaplarını kendi ifadesiyle döne döne okur. Kimilerini ezberler. Sınıf kitaplıkları da oldukça zengindir. Cahit Külebi’de bu imkânı en güzel şekilde değerlendirir. Cahit Külebi, bu yılları *İçî Sevda Dolu Yolculuk* kitabında verir:

“O yıllarda beni saran önce Necip Fazıl, sonra herhalde o da lise öğrencisi olan Ahmet Muhip oldu. Hamdi Tanpınar’ın pek az şiirini görmüştüm. Tecer’in

⁵ Cahit Külebi, “Çocukluğum”, *Türkiye Yazıları*, 1977, S. 2, s. 30.

şiiirlerini de çok sevmiştim. Lise üçten beri de, Fazıl Hüsnü'nün şiiirlerinin yayımlandığı *Kültür Haftası* dergisinin yollarını bekler olmuştum.” (s. 47)

Ahmet Kutsi Tecer, Sivas Lisesi'nden Cahit Külebi'nin edebiyat öğretmenidir. Tecer, Sivas'a gelir gelmez “Halk Şairlerini Koruma Derneği” adıyla bir dernek kurmuştur. O yıllarda değil Türkiye düzeyinde, Sivas'ta bile yeterince duyulmamış ozanları toplar. Bir şölen haftası düzenler. Cahit Külebi, birbirinden güzel etkinliklerden etkilenir.

Cahit Külebi'nin ilk şiiirleri de Sivas Lisesi'nde öğrenci olduğu yıllarda çıkar. Şair, ilk şiiirinin hangi dergide, hangi adla yayımlandığı konularında çeşitli zamanlarda kendisiyle yapılan konuşmalar ve yazılarında bilgi verir. Cahit Külebi, bu konuda *Şiiir Her Zaman* adlı kitabında şunları söyler:

“Sivas Lisesi'nin orta döneminde ilk şiiirimi yazdım. İlk şiiirim Sivas Lisesi'nde yayımlanan *Toplantı* adlı dergide çıktı. Bundan sonra da *Toplantı*'da birkaç şiiirim çıktı. Daha sonraları, 1935 yılında *Yücel* dergisinde ‘Gidene’ adıyla ve Sivas Lisesi'nden Ahmet imzasıyla çıkan şiiirim, büyük dergilerde yayımlanan ilk şiiirimdi.” (s. 126-127)

Lise son sınıfa geçtiği yıl ise Cahit Külebi, hayatındaki en büyük acılardan ilkinin babasının vefatı ile yaşar. Aile Bursa'ya göç eder. Cahit Külebi de Sivas Lisesi'ne yatılı olarak devam ederek, 1935-1936 öğrenim yılı sonunda, Haziran döneminde liseden mezun olur.

Cahit Külebi, liseden mezun olduktan sonra ara vermeden, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğrenciliğe başlar. Dört yıl içinde sene kaybı yapmadan, 1939-1940 ders yılında eğitimini tamamlar.

Şair, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu yıllarında kimseye söylemeden şiir yazmaya devam eder. Cahit Külebi yazmış olduğu şiirlerle ilgili bilgileri *İçi Sevda Dolu Yolculuk* kitabında verir:

“Behçet Necatigil, özellikle *Sokak*’taki şiirlerimi okuduktan sonra beni kutladı, ama kimseye söylemedi. Onunla Ahmet Ateş’ten başka kimse şiir yazdığımı anlamadı.” (s. 71)

1 Ekim 1940 günü ise Yedek Subay Okulu’na girerek askerliğe başlar. 17 Aralık 1942 tarihinde terhis edilir. İsmail Çetişli, Cahit Külebi’nin evliliği ve memuriyet hayatı ile ilgili bilgileri *Cahit Külebi ve Şiiri* kitabında verir:

“Cahit Külebi, tarih öğretmeni Süheyla Tarkan ile 1942’de -şairin askerlik dönüşü- evlenir. Bu evlilikten iki erkek çocukları olmuştur. İlk çocukları olan Mehmet Ali 13 Mart 1945’te Antalya’da; ikinci çocukları Ahmet, 25 Mart 1947’de Ankara’da dünyaya gelmiştir.

Cahit Külebi’nin memuriyet hayatı ise, 28 Ocak 1943’te Antalya Lisesi edebiyat öğretmenliği ile başlar. O, öğretmenliği isteyerek seçmiş; Milli Eğitim Bakanlığı’nın değişik birimlerinde yıllarca öğretmen, idareci ve müfettiş olarak severek çalışmıştır.” (s. 43-44)

Cahit Külebi’nin Antalya Lisesi’ndeki öğrencilerinden biri, yazın adamı ve gazeteci olan Sami Karaören’dir. Karaören, edebiyat öğretmeni olan Cahit Külebi’yi şu şekilde anlatır. Bu bilgiler Cahit Külebi’nin *Şiir Her Zaman* kitabında yer alır:

“Biz o öğrencilik günlerimizde, onun şiirlerini *Varlık*’ta, *Ülkü*’de, *Yaratış*... gibi sanat dergilerinde izleyebiliyorduk. ‘Hikâye’, ‘Sivas Yollarında’, ‘Yirminci Yüzyılın İlk Yarısı’, ‘Yağmur’, ‘Resim’... adlı şiirleri Antalya’da yazılmıştır. 1945’in ilkyazında oğlu Mehmet Ali doğduğu zaman da sevilen iki şiir yazmıştı: ‘Mehmet Ali’ ve ‘Mehmet Ali’nin Beşiği Sallanıyor’.

Cahit Külebi, kendine özgü dil, biçim, biçem ve dünya yaratmış bir şairdir. Çok basit, çok yalın bir şeyler söyler gibidir, ama köklüdür, derindir, insanı ta içinden vurana yakalamıştır.” (s. 7) Muzaffer Uyguner ise *Cahit Külebi* kitabında, şairin Ankara yıllarındaki memuriyeti hakkında şu bilgileri verir:

“26 Ocak 1946 tarihinde Ankara Devlet Konservatuarı Diksiyon Öğretmenliği ve Tatbikat Sahnesi Temsil İşleri Muavinliği görevine atanmış ise de bu görevleri kabul etmemiş ve 7 Şubat 1946 tarihinde Devlet Konservatuarı Edebiyat Öğretmenliği’ne ataması yapılmıştır.

25 Aralık 1946 tarihinde Külebi, Ankara Devlet Konservatuarı’nda Müdür Yardımcılığı’na, 19 Aralık 1951 tarihinde ise Müdür Başyardımcılığı’na getirilmiştir.” (s. 26-27)

Cahit Külebi’nin Orhan Veli Kanık ile tanışması yine bu yıllara, Ankara Devlet Konservatuarı’nda Müdür Yardımcılığı yaptığı döneme rastlar.

Sonrasında Cahit Külebi, Orhan Veli Kanık ile genellikle ortak bir dostlarının evinde düzenlenen şiir toplantılarında bir arada olma fırsatını yakalar. Muzaffer Uyguner, *Cahit Külebi* kitabında şairin devlet memurluğu yıllarındaki görevleri ve görev yaptığı yerlerle ilgili şu bilgileri verir:

“12 Aralık 1954 tarihinde ise Ankara Gazi Lisesi Edebiyat Öğretmeni olmuş, 23 Aralık 1954 günü aynı lisenin Müdür Yardımcılığı görevini de üstlenmiştir. 6 Mart 1956 tarihinde, Milli Eğitim Bakanlığı müfettişliğine atanarak bu görevinde iken yurt dışı görevi verilmiştir.

Cahit Külebi, 31 Ağustos 1960 tarihinde İsviçre Bölgesi Öğrenci Müfettişliği ve Kültür Ataşeliği’ne atanarak yurt dışına gitmiştir. 20 Eylül 1960 tarihinde başladığı bu görevinden 23 Nisan 1964 tarihinde ayrılmış ve yurda dönerek müfettişlik görevini sürdürmüştür. Bu görevi sırasında, birkaç kez Devlet

Konservatuarı Müdürlüğü'ne vekâlet etmiştir. Çünkü, müdürlük görevi ısrarla önerildiği halde kabul etmemiştir. 28 Şubat 1966 tarihinde Bakanlık Başmüfettişliği'ne atanan Külebi, Teftiş Kurulu ile ilgili birçok çalışmalar da yapmış ve genellikle Başkan Yardımcılığı görevini üstlenmiştir.

4 Aralık 1969 tarihinde Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı'na atanan Külebi, 4 Ağustos 1971 tarihinde bu görevinden ayrılarak eski görevi başmüfettişliğe dönmüştür. 3 Ocak 1973 tarihinde de kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır.” (s. 27) Bu konuda İsmail Çetişli *Türk Dili* dergisinde şu bilgileri verir:

“Cahit Külebi'nin hayatında belirtilmesi gereken bir başka önemli faaliyet, otuz yılı aşan bir süre Türk Dil Kurumu'nda farklı görevlerde çalışmış olmasıdır. 1951'de üyelikle başlayan Külebi'nin Kurumdaki çalışmaları, *Türk Dili* dergisi Yazı Kurulu Üyeliği (1952-1956), Yayın ve Tanıtma Kolu Başkanlığı (1973-1976), Yönetim Kurulu Üyeliği olarak devam etmiş; 1976'da Ömer Asım Aksoy'un ayrılmasından sonra Genel Yazmanlığa getirilmiş ve bu görevini 27 Mayıs 1983'e kadar sürdürmüştür.”⁶ İsmail Çetişli, Cahit Külebi'nin şiirlerinin yayımlandığı dergilerle ilgili bilgileri *Cahit Külebi ve Şiiri* kitabında verir:

“Şair, 1933'lerden 1990'lara kadar belli bir düzen içinde, başta *Varlık* olmak üzere, *Toplantı*, *Yücel*, *Gençlik*, *Sokak*, *Ülkü*, *Yaratış*, *Kaynak*, *Türk Dili*, *Yenilik*, *Hisar*, *Hürriyet Gösteri*, *Yazko Edebiyat* dergilerinde şiirlerini yayımlar.” (s. 60)

Şairin oğlu Mehmet Ali Külebi de babasının şiir yazma yöntemi hakkında *Kümbet* dergisinde şu bilgilere yer verir:

⁶ İsmail Çetişli, “Cahit Külebi”, *Türk Dili*, 2010, S. 700. s. 703-704.

“Şiir yazma yöntemi ise herhalde öteki şairlerin çoğundan farklıydı. Az yazardı. Bir ressam gibi uzun emek verip şiirini işlerdi. Şiirlerinin malzemesinin çoğunu özellikle ilk zamanlarında yazdıklarında doğadan ve büyüdüğü topraklardan almıştı. Kullandığı kaynaklar da herhalde başka şairlerden etkilenmek yerine yaşadığı, yaşamış olduğu çevrenin anonim anıları, ürünleriydi. Bu noktada çocukluğunun ve gençliğinin ilk dönemini geçirdiği Niksar, Zile ve Artova’nın etkisi çoktur. Bu yörelerin insanların dili, folkloru onun şiir diliydi. Bu nedenle onu çağdaş halk şairi olarak nitelendirenler, Karacaoğlan ile akraba olarak düşünenler çoktur.”⁷ İsmail Çetişli, Cahit Külebi’nin politikaya girmesiyle ilgili *Cahit Külebi ve Şiiri* kitabında bilgi verir:

“Külebi, pek hoşlanmamasına ve ta üniversite yıllarından beri uzak durmaya çalışmasına rağmen, gerek bazı dostlarının ısrarı, gerekse inandığı değerleri korumak veya hayata geçirmek düşüncesiyle 1983’te, bir ara politikaya da girmiştir.” (s. 46)

Süheyla Hanım ile Cahit Külebi seksenli yıllardan sonra Çankaya’daki evlerinde yalnızlıklarına çekilerek baş başa kalırlar.

Küçük oğlu iktisatçı üniversite öğretim üyesi Ahmet, genç yaşında 1991 yılında vefat eder. Eşi Süheyla Külebi de bu acıya dayanamayarak iki yıl sonra 1993 yılında vefat etmiştir. Cahit Külebi, yaşanan bu acı olaylardan sonra -ne kadar zor da olsa- yaşama tutunmaya çalışır. İsmail Çetişli, Cahit Külebi’nin vefatıyla ilgili bilgileri *Cahit Külebi ve Şiiri* kitabında verir:

“Seksan yaşını aşmış olmanın getirdiği bedenî ve ruhî yorgunluğu yaşamakta olan Külebi, böbrek yetmezliği sebebiyle 20 Haziran 1997 Cuma günü sabaha karşı 4.15’te Ankara’da vefat etmiştir. Külebi’nin naaşı, 21 Haziran

⁷ Ali Külebi, “Babam Cahit Külebi”, *Kümbet*, 2009, S. 14, s. 8-9.

Cumartesi günü öğle namazından sonra Maltepe Camisi'nde cenaze namazı kılınp Cebeci Asrî Mezarlığı'na defnedilmiştir.” (s. 48) Niksar'da edebiyat öğretmeni olarak görev yapmış olan Hasan Akar, Cahit Külebi'nin mezarının Niksar'a nakli ile ilgili şu bilgileri verir:

“Külebi'nin vefatından 13 yıl sonra da Tokat'ın 'Niksar' İlçesi'nin yoğun isteği üzerine 11 Haziran 2010 tarihinde Cahit Külebi ile eşi Fatma Süheyla Külebi'nin naaşları Mehmet Ali Külebi'nin vermiş olduğu kararın sonucunda , Ankara Asrî Mezarlıktan alınarak Niksar Belediyesi'nin özel olarak tahsis ettiği bir araçla Niksar'a getirilir ve Erzurumlu Emrah'ın Mezarı'nın yanında yapılan Anıt Mezara defnedilir.”⁸

Cahit Külebi, Niksar ile Zile İlçeleri'nde düzenlenen anma etkinliklerinde de anılır. 2012 yılında ise Niksar'da yeni bir faaliyet gerçekleştirilerek “Cahit Külebi Müzesi” açılır. Bu müzede Cahit Külebi'nin özel eşyaları bulunur.

Cahit Külebi'nin şiirleri İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Rusça, Romence, Bulgarca, Flemenkçe ve Türk Şivelerinden Azerice, Kazakça, Türkmençe dillerine çevrilmiştir. Cahit Külebi, *Atatürk Kurtuluş Savaşında* adlı kitabındaki şiirlerin operadaki yorumlarıyla ilgili bilgileri *Şiir Her Zaman* kitabında verir:

“*Atatürk Kurtuluş Savaşında* adlı yapıtı da ilk kez, Atatürk'ün Anıtkabir'e gömülmesi sırasında Nevit Kodallı'nın bestesiyle bir hafta sürekli olarak Opera'da yorumlanır.” (s. 156) Mustafa Şerif Onaran, Cahit Külebi'nin aldığı sanat ödülüyle ilgili bilgileri *A'dan Z'ye Cahit Külebi* kitabında belirtir:

“Cahit Külebi, 1955 yılında ise Türk Dil Kurumu'nun düzenlediği sanat ödülünü *Yeşeren Otlar* adındaki şiir kitabıyla kazanır.” (s. 34) Muzaffer Uyguner,

⁸ Bu bilgiler, 22.09.2012 tarihinde görüşülen edebiyat öğretmeni Hasan Akar'dan alınmıştır.

Cahit Külebi'nin "Hemşehrilik diploması" ile ilgili bilgiyi *Cahit Külebi* kitabında verir:

"1959 yılında şaire Teksas Valisi, Hemşehrilik diploması vermiştir." (s. 28)

Mustafa Şerif Onaran, Cahit Külebi'nin "Yeditepe Şiir Ödülü"yle ilgili bilgilere *A'dan Z'ye Cahit Külebi* kitabında yer verir:

"Külebi ayrıca 1981'de, *Yangın* adındaki şiir kitabıyla, Yeditepe Şiir Ödülünü kazanır." (s. 34) İsmail Çetişli, Cahit Külebi'nin edebiyata yaptığı hizmetlerden dolayı aldığı diğer ödüllerle ilgili bilgilere *Cahit Külebi ve Şiiri* kitabında yer verir:

"Bunların dışında 1992'de edebiyata yaptığı hizmetlerinden dolayı Türk Yazarlar Derneği tarafından Altın Şeref Madalyası; 1996'da Türk toplumunun kültür ve sanat hayatına yaptığı katkı ve hizmetlerinden dolayı Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü ile taltif edilmiştir. Kültür Bakanlığı, Atatürk Kültür Merkezi bahçesine heykelini dikmiştir." (s.65-66)

Cahit Külebi'nin Eserleri:

A – Şiir:

Adamın Biri (1946)

Rüzgâr (1949)

Atatürk Kurtuluş Savaşında (1952)

Yeşeren Otlar (1954)

Süt (1965)

Türk Mavisi (1973)

Yangın (1980)

Güz Türküleri (1991)

Şiirler (İlk beş kitaptaki şiirlerin toplu basımı – 1969)

Sıkıntı ve Umut (İlk beş kitaptaki şiirlerin toplu basımı – 1977)

Bütün Şiirleri (İlk yedi kitaptaki şiirlerin toplu basımı – 1982)

B – Nesir:

Şiir Her Zaman (Denemeler ve Konuşmalar – 1985)

İçi Sevda Dolu Yolculuk (Anılar – 1986)

C – Çeviri:

Renate (Theodor Storm'dan, Dora Güneyle birlikte – 1947)

Papatya Falı (Jean Anouilh'den bir perdelik fars – 1965)

Avrupa Konseyi Üyesi Devletlerde Anadili Öğretimi

(Julia Marshall'dan – 1974)

Bölüm 2

CAHİT KÜLEBİ'Yİ SOSYAL PROBLEMLERE İTEN SEBEBLER⁹

2.1 Yetiştığı Ortam

Memleket şairi Cahit Külebi, I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda hayata gözlerini açar. Anadolu'da, Cahit Külebi'nin “Yirminci Yüzyılın İlk Yarı” ve “Yirminci Yüzyılın İkinci Yarı” şiirlerinde bahsettiği gibi ölüm, zulüm, yalan, yokluk, korku ve özlem hâkim durumdadır. Şairin ailesi de bu zorlu günlerde atalarının yurdu olan Erzurum'dan, Rus olayları ve Ermeni çetelerinin verdikleri zararlardan dolayı göç etmek zorunda kalırlar. Bir göçmen kafilisiyle büyük sıkıntılar, acılar içinde Zile'nin Çeltek Köyü'ne gelerek yerleşirler. Feride Hanım ise Cahit Külebi'ye hamiledir ve birkaç ay sonra küçük Cahit doğacaktır. Cahit Külebi, doğduğu yer olan Çeltek köyündeki hatıralarını *Türkiye Yazıları* dergisinde anlatır:

“Şairin hatırladığı kadarıyla üç yaşına geldiğinde Zile'ye taşınılır. Çeltek Köyü'nden hatırda kalanlar ise genelde acı hatıralardır.

Çeltek Köyü benim için haşhaş çiçeği, mısır tarlası, eşkıya baskını tüten damlarla dolu bir yer. Dayımı bir mısır tarlasında hem vurmuşlar, hem boynuna ip

⁹ Bu bölümü hazırlarken çoğunlukla şu kaynaklardan yararlandık: Muzaffer Uyguner, *Cahit Külebi*, İstanbul 1991; Cahit Külebi, *Şiir Her Zaman*, Ankara 1993; Vecihi Timuroğlu, *Hırçın ve Lirik*, Ankara 1995; İsmail Çetişli, *Cahit Külebi ve Şiiri*, Ankara 1998; Cahit Külebi, *İçki Sevda Dolu Yolculuk*, Ankara 1999.

takıp sürümüşler. Bir bunu biliyorum, bir de annemin beni kucağına alıp Zile'ye, babama baskına gittiği bir günü anımsıyorum. Oğlan çocuğu önemlidir, köy yerde. Annem babama karşı beni hep bir tüfek gibi kucağında taşıdı.”¹⁰

Zile yıllarına gelindiğinde şairin hayatı yine karışıklıklar içinde geçer. Zile İsyanı'na, sokak savaşlarına ve Kedici Mehmet'in yaptığı akıl almaz işkencelere tanık olur. Cahit Külebi, *İçi Sevda Dolu Yolculuk* adlı hatıralarında bu yaşanan olayların sonucunda İstiklâl Mahkemesi'nin Zile'ye gelerek suçluları astığını ve bunun sonucunda biraz ortamın sakinleştiğinden bahseder:

“Zile'de çok küçüktüm. Anlatacaklarımdan çoğu aile içi konuşmalardan, birkaçı ise çarpıcılığı ile bir anlık saptamalardan oluşuyor.

Sokaklar bomboştu. Hükümet daireleri, dükkânlar, iş yerleri kapanmış, herkes evine çekilmişti. Babam gecelik entarisiyle makatta oturuyordu. Camdan bakarken zayıf, kısa boylu, telaşla yürüyen birine seslendi. ‘Ne o Mehmet hayrola, ne yapıyorsun?’ Adam yürümesini sürdürürken, ‘Beyim, devlete yaptığımız hizmetlerin bir faydasını görmedik. Bundan sonrasına Allah kerim, inşallah hayırlısı neyse o olur’ diye yanıtladı.

Bu telaşlı çelimsiz herif, Kedici Mehmet Efendi adlı eski bir jandarma onbaşıydı. Kurtuluş Savaşı sırasında, şeriat adına Zile İsyanı'nı başlatmıştı.” (s. 9)

İşkence, Cahit Külebi'nin ifadesiyle o günlerde en çok sözü edilen konulardan biridir. Şair de Zile anılarına böyle bir işkence ustasını anlatarak başladığı için üzüldüğünü dile getirir. Ancak o günlerde sadece Zile'de sorunlar baş göstermemekte; bütün Anadolu'da işkenceler, ayaklanmalar olup problemler Arap saçına döner. Gazeteler işkence haberlerini, öldürme öykülerini verir.

¹⁰ Cahit Külebi, “Çocukluğum”, *Türkiye Yazıları*, 1977, S. 2, s.26-27.

Kedici Mehmet'in, Zile İsyanı'na önderlik ettiği günlerde sokak savaşları da yapılır. Cahit Külebi ve ailesi bu günlerde evlerinin çatısına sığınır. Annesi Feride Hanım başından yaralanır. Sonraki günlerde şairin babası ile Zile Müftüsü isyancılara öğütçü olarak gönderilir.

Şairin babası bir ara ise kaymakama vekâlet eder. Bir gün küçük Cahit, babasının odasında telefonla oynarken, gök gürültüsü gibi nal sesleri duyduğunu belirtir. Cahit Külebi, Zile'de kaldıkları yıllarda Zile İsyanı'yla ilgili bilgileri *İçki Seveda Dolu Yolculuk* kitabında anlatır:

“Hükümet konağına dikey, iki yanında sıra sıra ağaçlı yoldan dörtlül at süren askerleri gördüm. İstiklâl Mahkemesi geliyor dediler. Dörtlül gelen askerleri İstiklâl Mahkemesi sanmıştım. Birkaç gün sonra da yolun iki yanındaki ağaçlara suçluları astılar. Sandığıma göre, asılanlar arasında Aynacı Oğulları adıyla çevrede yapmadık kötülük bırakmayan ve Zile İsyanı'na katılanlar da vardı. Evden bırakmadılar. Dallarda sallanan çetecileri göremedim.” (s.10) Muzaffer Uyguner, Cahit Külebi'nin ilkokul yıllarını *Cahit Külebi* kitabında belirtir:

“Külebi, Zile'de Dutlupınar İlkokulu'na devam etmiş, normal olarak okula Artova ilçe merkezinde başlamıştır. O zaman Çamlıbel bucağının merkezi olan Artova ilçe merkezi Çamlıbel'in üzerinde bulunmaktadır. Kasaba, Mahmut Cahit'in çocukluk anılarında önemli yer alır. Birçok şiirinin dokusunda o günlerin izlenimleri vardır.” (s. 25)

Şair yoldan kervanların, at arabalarının, kamyonların geçtiğinden bahseder. Çok büyük kamyonların arka bölmelerine masa çevresine iskemlelerle oturmuş kısa pantolonlu Almanların geçtiği de olur. Şapka devrimi Cahit Külebi'nin Artova yıllarındayken yapılır. Cahit Külebi, Şeyh Sait başkaldırısında tabur tabur askerlerin yoldan geçtiklerine şahit olur.

Aile, daha sonra Necati Bey'in işi dolayısıyla bu defa Niksar'a taşınır. Niksar, o yıllarda "dört yüz evli, bin üç yüz kadar nüfuslu oldukça büyük bir kasaba"dır. Cahit Külebi'nin buradaki yıllarıyla alâkalı en önemli hatıraları; "gezici tiyatrolar", "eski bir eşkıya olan Fadlılı Ali Çavuş", "Niksar'da bir dahi Sait Hoca", "Feryadi İsmail Hakkı Bey" ile alakalıdır. Cahit Külebi, gezici tiyatroların Niksar'a gelişini *Türkiye Yazıları*'nda anlatır:

"Hasan Bey'in tiyatrosunun birkaç kez geldiğini sanıyorum. Hasan Bey pehlivandı. Abla adlı kara kuru ve ne iş yaptığını bilmediğim bir kadın dikkatimi çekmişti. Kantocular ufak tefek zarif kızlardı. Özellikle bunlar içinde bir kez gelen Adalet, bütün Niksar'ı yakıp kavurdu. Eniştem de dâhil, bütün delikanlılar ondan dans dersi aldılar. Genellikle ertesi sabah Niksar'dan trupları ayrılacaksa, en son biri 'Çayıra serdim postu' yu söyler ve 'Yarın Ünye'de buluşuruz inşallah' diye bitirirdi. Bu sırada benim bile içime büyük bir boşluk, bir hüznün çökerdi. Adalet tiyatrosuyla Ünye'ye gidince yıkım büyük oldu. Niksarlı delikanlılardan birkaçı da onun ardından gitti. Çarşamba'da göbeğinden vurdular diye haberler geldi."¹¹

Bu haber üzerine Cahit Külebi, Niksarlıların çok üzüldüğünü belirtir. Fakat bu haberin doğru olmadığını şair, yıllar sonra 1938 yılında Almanya'da bir gösteriyi izlemeye gittiğinde öğrenir.

Niksar'da yaşadığı yıllarda tanıdığı, unutamadığı kişiler arasında yer alan Fadlılı Ali Çavuş da Cahit Külebi'nin zihninde, yaptığı tuhaf davranışlar ile yer edinir. Ali Çavuş, Kurtuluş Savaşı yıllarında Niksar, Reşadiye, Almus dolaylarında eşkıyalık yapmış bir kişidir. Cahit Külebi, Niksar yıllarında eskiden eşkıyalık yapmış olan Ali Çavuş'la ilgili bilgileri *İçî Sevda Dolu Yolculuk* kitabında anlatır:

¹¹ Cahit Külebi, "Çocukluğum", *Türkiye Yazıları*, 1977, S. 2, s.29-30.

“Ali Çavuş bu çemberlerden geçtiği halde, 1930’larda genç ve yakışıklıydı. İnce, uzun sıırım gibi. Sert bir yüz. Burma kara bıyıklar. Temiz giyinirdi. Her zaman kurvaze lacivert ceket, hâki külot pantolon, pırıl pırıl çizmeler. Çoğunlukla Niksar’da oturur, köydeki işleri oradan yürütürdü. Çocukluğumda, özellikle şu iki söylence dillerde dolaşır: Kendisini tanıdığım sıradaki Niksar yargıcı, daha önce yine Tokat’ın ilçelerinden olan Reşadiye’ye atanmış. Yaylı ile geliyorlar. Ali Çavuş yolda bunları soymuş. Bu arada yargıcın eşinin takılarını da almış. Onlar Niksar’a gelince ahbab olmuşlar. Ali Çavuş’un eşi, yargıcın eşinin takılarını da takarak onlara gider gelirlermiş.” (s.17)

Şairin çocukluk anılarından olan Sait Hoca ise, Niksar’da kendine göre buluşlar yapan, çalışkan bir kişidir. Cahit Külebi, Sait Hoca’yı da anılarının yer aldığı *İçî Sevda Dolu Yolculuk* kitabında “Niksar’da Bir Dahi” başlığı altında anlatır:

“Bizim Sait Hoca, altı dimkâne üstü keçe fabrikası olarak çalışan bir fabrika kurmuştu. İlgi duymadığım için çeltik bölümünü görmedim. İki oğlu vardı: Zeki, Hami. Yazları üçümüz kunduracı Yunus Usta’nın yanında çalışırdık. Kalfalık taslayıp her gün bir temiz dövdüğüm hocanın oğulları beni bir gün ilgi duyduğum keçe fabrikasına götürdüler. Keçe fabrikasının bulunduğu kat bir ayaktopu alanı kadar genişti. Başında kimse yoktu. Bütün aygıtlar kendi başlarına, Sait Hoca’nın izlencesine göre ileri geri gidiyor, böylece keçeyi dövüyordu. Sait Hoca öyle robotlar getirmişti ki, keçe olacak yapağayı, aygıtın merdanesine bir bez içinde sarıyordu. Ondan sonrası işçisiz, Sait Hocasız, Tanrı’ya kalıyordu. Saptadığı gün gelip fabrikayı durduruyor, yeni keçeler sarıyordu.” (s.18-19)

Feryadi İsmail Hakkı Bey de Cahit Külebi’nin çocukluk anılarında çokça geçer. Cahit Külebi, tiyatro kumpanyalarının geldiği zamanlar ilk önce Han’da bir lokanta işleten İsmail amcasına gitmekte, onun seçtiği yemeklerle karnını bir güzel

doyurur. Sonrasında tiyatronun oynandığı kahveye gider. Cahit Külebi, Niksar yıllarında babasının arkadaşı olan İsmail Hakkı Bey’le ilgili hatıralarını *İçi Sevda Dolu Yolculuk* kitabında anlatır:

“Boyu bosu, babacan görünümüyle Mesut Cemil Tel’e çok benzerdi. Düş kurucu ve iyimserdi. Doğu Anadolu olduğumuzdan, belki de bu nedenle babamla arkadaştı. Yaz sonlarında hemen her yıl Niksar’a gelir, kışın ayrılırdı. Bir kasnağa işkembeyi gerip kurutmuş, arkasını ince bir tahtayla kapatmış, tambur kolu gibi bir sap takmıştı. Perdeler uydurmuştu. Feryat adını verdiği sazı yaylı tambur gibi çalardı. Evimizde düzenlenen toplantıların yanı sıra bütün gece âlemlerine babamla giderlerdi, arada bir beni de alarak.” (s.19)

Cahit Külebi’nin bundan sonraki hayatında ise gurbet duygusu ve özlem hâkimdir. Tam olarak altı sene Sivas Lisesi’nde yatılı olarak okur. Lisenin yıllık ücreti memur çocuklarına 120 liradır. Ailesi uzun yıllar bu parayı ödemekte zorluk çeker. Lise son sınıfa geçtiği yıl da babası Necati Bey vefat eder. Bu zorlu günlerde aile Bursa’ya taşınır. Cahit Külebi bu durum üzerine iki ay kadar Bursa Erkek Lisesi’nde okur. Fakat uyum sağlayamadığı için yeniden Sivas Lisesi’ne döner, burada lise eğitimini tamamlayıp mezun olur.

Sivas Lisesi yıllarında ilk şiirleri olan “Gurbet Acısı”, “Keman”, “Son Bahar” gibi şiirleri, okulun çıkardığı *Toplantı Dergisi*’nde yayımlanır. Cahit Külebi babasının vefatı üzerine de yine ilk şiirlerinden olan “İhtiyar Katır” şiirini yazar. Şair, bu şiirini yazarken nasıl bir ruh hali içinde olduğunu şu şekilde dile getirir: “En değerli varlığımın, babamın ölümü sırasında duyduğum isyancı duygularla yazılmıştır.”

Cahit Külebi, Sivas Lisesi’nden mezun olduktan sonra da yüksek okul başvurusu için İstanbul’a gelir. Ancak sınavlardan bir buçuk ay önce gelmiştir. Bu

süreyi Bayezit Cami yanındaki Veliyüddin Efendi Kitaplığı'nda ders çalışarak geçirir. Cahit Külebi, yüksek öğrenim sınavları için gittiği İstanbul'da yaşadığı sıkıntıları *İçi Sevda Dolu Yolculuk* kitabında dile getirir:

“Kitaplık çok soğuk, üşüyorum. Bir süre sonra da bitleniyorum. Kaldığım eve söylemeye de utanıyor, kaşınıp, bit ayıklayıp duruyorum.” (s.68)

Şair bu sıkıntılardan sonra sınavlardan başarı ile geçmekte ve kendi istediği bölüm olan İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne yerleşir. Cahit Külebi'nin bu yıllarda da şiirleri dergilerde çıkmaya devam eder. İsmail Çetışli, Cahit Külebi'nin askerlik yıllarını *Cahit Külebi ve Şiiri* kitabında açıklar:

“Cahit Külebi askerlik görevine ise İkinci Dünya Savaşı'nın bütün sıcaklığıyla dünyayı sardığı bir dönemde 1 Ekim 1940'ta başlar. İki buçuk yıla yakın süren askerlik görevinden de 17 Aralık 1942'de terhis olur. Şair, 1945'te kırk beş günlük bir süre için tekrar askere çağrılır. Bu görevini de Ödemiş'te yerine getirmiştir.” (s.41-42)

II. Dünya Savaşı ise dünyayı kasıp kavurmuştur. Bu savaşa girmemiş olsak bile devlet olarak önlemler almamız gerekmektedir. Devletimiz bu yıllarda da bu önlemlerin alınması, insanımızın zarar görmemesi için çalışmıştır. İşte Cahit Külebi'nin hayatının 28 yılı da yukarıda bahsetmiş olduğumuz bu dönemlere rastlar. Cahit Külebi'nin şiirlerinde bütün bu hususlar yer yer dile gelir.

2.2 Psikolojik Yapısı

“Cahit Külebi, son derece alçak gönüllü ve dost canlısı bir kişidir. Katıldığı toplantılarda veya günlük yaşamda -eğer kendisini tanıyanlar çıkmamışsa -o kendini sıradan bir insanmış gibi tanıtır, Türk edebiyatının usta şairi kimliğini ortaya

koymazdı.” Bu hususu Cahit Külebi’nin yakın dostu Niksarlı edebiyat öğretmeni Hâmi Karşlı onunla ilgili yazılarda belirtir.¹²

Cahit Külebi doğduğu, yaşadığı yere, o bölgelerin insanlarına, değerlerine her zaman yüreğinde bir sevgi, yakınlık besler. O’nun sevgisi bir kardeşe özlem, anne sıcaklığı gibidir. Hâmi Karşlı ile tanışmaları ve dostluklarının ilerlemesi de bu kardeş özlemi, Niksar’ın kendi deyişiyile “boram boram” Anadolu kokan yaylalarının güzelliği içinde gelişir. Edebiyat öğretmeni olan Hâmi Karşlı ise Cahit Külebi’ye Niksar’ı, çocukluk günlerini yeniden yaşatır. Aralarında o günlere dair sıcak, samimi sohbetler geçer.

Cahit Külebi’nin her şeyden öte kocaman bir yüreği vardır. O’nun bu kocaman yüreğinde bütün Anadolu’nun, hatta insanlığın sadece sevinçleri değil; acıları, özlemleri, yoksunlukları, sıkıntıları, gözyaşları gibi problemleri de yer edinmiştir. Şair hiçbir zaman, yaşanan problemler için bu beni ilgilendirmez dememektedir. O problemler için üzölmüş, hatta bazen gözyaşı dökmüş, şiirlerinde bütün kuvvetiyle dile getirmiştir. Çözüm aramış, çözüm bulunmasını istemiştir.

Hayata gözlerini yumduğu son güne kadar da huzur için, mutlu bir Türkiye hayali kurarak, sorunların çözümü için var gücüyle çalışmıştır. Cahit Külebi’nin yapısı her zaman için bardağın dolu tarafını gören mizaç değildir. O bardağın boş kısmını da görmektedir. Çünkü şair, bu boş tarafı gördüğü zaman sadece bakmaz, farkına varır. Dile getirir, dolu kısım gibi olması için bütün gücüyle, Anadolu sevgisiyle, duyarlılığı ile çalışır. O “Anadolu şairi” dir, duyarlıdır, içtendir, samimidir.

¹² Hâmi Karşlı, “Cahit Külebi Üzerine...”, *Kümbet*, 2009, S.14, s. 27.

Bazı zamanlar hırçınlaştığı, kızdığı da olmamış değildir. Ancak bu hırçınlığının, kızgınlığının nedeni sanatçı duyarlılığı, “bana ne” ci bir tavır takınmadığı içindir. Üzgünlüğünün, kırgınlığının nedeni sosyal duyarlılığı ve yumak hâline gelmiş sorunlar sebebiyledir. O memleket şairidir, halkın içinde yetişmiştir, ömrünün sonuna kadar da halkın sorunlarını dile getirmeye, çözüm aramaya, insanları duyarlı olmaya, kocaman sevgi dolu yüreği ile davet etmeye çalışmaktadır. Hâmi Karslı, Cahit Külebi’yle Ankara’da birlikte geçirdikleri günleri ise *Kümbet* dergisinde şu şekilde dile getirir:

“O yıllarda -öğretmenliğin yanı sıra- Ankara ilkokullarına yönelik yayınlar dağıtan bir bürom vardı. Cahit Ağabey de arada sırada büroma gelirdi, ayrıca Ankara’da Niksarlılarla ilgili düzenlediğimiz toplantılara katılırdı. Bu toplantıların birinde ‘Niksar’ın Fidanları’ adlı türküyü, Ankara Devlet Konservatuarı’nda öğretmen iken kendisinin derlediğini anlatmıştı.

Şair, Türk Ulusu’nun bir bireyi olduğu için hep onur duymuştur. Ulusunun gücüne inanır, ama abartılı bir tavır da sergilemez. Gerçekçidir.”¹³

Cahit Külebi’nin bu gerçekçiliğine, ulusunun gücüne olan inancına en güzel örnekler 1952 yılında basımı yapılan *Atatürk Kurtuluş Savaşında* adlı şiir kitabında verilir.

Mehmet Kaplan ise *Edebiyatımızın İçinden* kitabının “Külebi’nin Şiirleri” bölümünde Cahit Külebi’nin bir Anadolu çocuğu olduğunu belirtir. Onun bir ağaç gibi köke, toprağa bağlılık duygusunu hiçbir zaman kaybetmediğini dile getirir:

“Türk edebiyatında hiçbir şairde toprak ve insan bütünlüğü bu kadar derin, güzel ve kuvvetli bir şekilde hissedilmez. Külebi, Anadolu’ya, Anadolu insanına,

¹³ Hâmi Karslı, “Cahit Külebi Üzerine...”, *Kümbet*, 2009, S.14, s. 27-28.

diline, sesine, türküsüne, kaderine, sevincine ve ıstırabına bir yaprağın ağaca bağlılığı gibi ince damarlarla bağlıdır. Külebi'den önce ve sonra Anadolu'dan bahseden pek çok şiir yazılmıştır. Fakat onların hiçbirinde Külebi'nin şiirlerindeki toprak, insan, kültür ve ruh bağlantısı yoktur. Külebi'nin bütün şiirlerine Anadolu sinmiştir. Burada asla bir gösteriş, bir ideoloji bahis konusu değildir. Dıştan değil, içten bir birleşmedir bu veya ondan oluşun kendiliğinden yarattığı bir şeydir.”

Mehmet Kaplan, Cahit Külebi'nin içinde durmayan geçen giden bir şey olduğunu söyler. Bu duyuş tarzının Cahit Külebi'nin şiirlerine tatlı bir başıboşluk havası verdiğini belirtir. Muhtelif şiirlerinde çok çeşitli varlıklara temas etmesini de onun bu rüzgâr mizaçlılığı ile açıklar.

“Külebi'nin şiirleri derin olmaktan ziyade zengin intibalarla doludur. Tahtayı işleyen bir kurt gibi, derinden derine ses veren Behçet Necatigil'in tam zıttı bir mizaç ve şiir. Necatigil kapalı, içe dönük; Külebi ise açık ve dışa dönük bir mizaca sahiptir. Her mizaç, varlığa başka bir zaviyeden bakar ve her mizacın ayrı bir şiiri vardır.”¹⁴

Cahit Külebi, “Şiir Yöntemim” şiirinde bu mizaç yönünü, şiirinin kaynaklarını çok güzel bir şekilde ortaya koyar. Mehmet Kaplan'ın da bahsettiği gibi Cahit Külebi “dışa dönüktür”, “içli dışlıdır”, “samimidir”. Bu duyguları, şiirinin üçüncü ve dördüncü dördlüğünde daha açık olarak dile getirir:

En çok yurdumdan söz ettim

Doğayla insanla içli dışlı .

Sevinçler, acılar, özlemler...

Hepsi de çatal dişli.

¹⁴ Mehmet Kaplan, *Edebiyatımızın İçinden*, “Külebi'nin Şiirleri”, İstanbul, 1978, s. 243-244.

İlk ustam oldu benim halk
Belleğimde akıp giden ırmak...
Köylü diliyle türkü çağırdım
Onlarla gülüp ağlayarak .

(Şiir Yöntemim, s. 273)

Şairin büyük oğlu Mehmet Ali Külebi ise babasının hemen her büyük sanatçıda olduğu gibi kırılğan, hassas, duygusal ve zaman zaman hırçın yönlerinin olduğunu, beklentilerini karşılamak konusunda zorlandıklarını ortaya koyar. Babasının mücadeleci, sabırlı ve güçlü kişiliğinin de Anadolu insanının özelliklerinden geldiğini belirtir. Mehmet Ali Külebi, babası Cahit Külebi'nin özelliklerini *Kümbet* dergisinde verir:

“Babamın, Anadolu insanının mücadeleci, yenilmez, sabırlı ve eğilmez özelliklerini her anlamıyla taşıması, düşündüklerini zaman zaman açıklıkla, art niyet olmadan ve belki de acımasızca dile getirmesi onun açısından yaşantısında çeşitli zamanlarda dezavantajlar yaratmış idi. Ancak sanatçıların görevinin halkına ve kişilere karşı dürüst olması gereği onun daha da iyi, bildiğini, gördüğünü ortaya koymasını gerektiriyordu. Bu açık sözlülük, samimilik, dürüstlük ise sanatçıların daha iyi bir dünya arama, mutlu insanların dünyasına erişme çabalarının onda da bir tezahürü diye değerlendirmek gerekir.”¹⁵

Cahit Külebi, 1980 yılında basımı yapılan *Yangın* kitabında yer alan “Bir Mutsuzluk Türküsü” şiirinde de kendisinden “yakınma ustası, iyilik bilmez ozan” olarak bahseder. Mustafa Şerif Onaran, Cahit Külebi'nin ahlâki değerlere verdiği önemi *Cahit Külebi'ye Saygı* konferansında yaptığı sunuş konuşmasında dile getirir:

“Ama bu yakınmayı divan ozanımızın söylediği gibi anlamak gerekir:

¹⁵ Ali Külebi, “Babam Cahit Külebi”, *Kümbet*, 2009, S. 14, s. 8-9.

‘Gönüldendir şikâyet, kimseden feryadımız yoktur’.

Bu yakınmanın arkasındaki gerçeği görmemiz gerekir. Toplumun alabildiğine bozulduğu bir ortamda dürüst kalabilmek, temiz kalabilmek gerçeğidir bu! Bu gerçeği yaşayan bir ozanın içine düştüğü yalnızlığı da görmek gerekir.”¹⁶

Şair, toplumun her geçen gün daha da bozulmasına üzülmekte, yalnız ve çaresiz olarak sitemini ortaya koymaktadır. Çünkü, Cahit Külebi düş kırığıdır. Zaman zaman yaptığı çalışmalar engellenmiş, önüne setler kurulmuştur. Bu durumu “Bir Yılbaşı Gecesi” şiirinin ikinci dördlüğünde bir nebze de olsa ortaya koyar:

Çocuğumun elindeki ekmek

Ben laf söyledikçe azaldı,

Bu yüzden şiirler ceplerimde

Her zaman yarım kaldı.

(Bir Yılbaşı Gecesi, s. 64)

Cahit Külebi, müfettişlik yıllarında köy okullarına giderek oraları daha yakından tanıma fırsatını bulur. Buralarda kendisini çok üzen, yaşamı boyunca unutamayacağı olaylara tanık olur. Köylerdeki öğretmenlerin, çocukların imkânlarının yetersizliğini, yoksulluğu görür. Ancak Cahit Külebi öğretmenlik mesleğini, zorluklar içinde olsa bile daima kutsamaktadır. Kendisi de öğretmenlik onurunu taşıdığı için tüm hayatı boyunca mutluluk duymuştur. Cahit Külebi, müfettişlik yıllarında kırsal bölgelerdeki okulların imkânsızlıklarını *Şiir Her Zaman* adlı kitabında anlatır:

“Müfettişliğim sırasında, küçük kırsal oturma yerlerinde de, köylerde de bulundum. Sevgili meslek arkadaşarımla karşılaştığım kimi zamanlarda, hatta

¹⁶ Mustafa Şerif Onaran, “Sunuş Konuşması”, *Cahit Külebi’ye Saygı*, 1998, s. 7-8.

girdiğim dersliklerde, arkamı dönüp gözyaşlarımı sakladığım çok olmuştur. Bunları yalandan yazmıyorum. ‘Köy Öğretmenleri I.’ i, 1953 yılında Sarız’dan Binboğa Dağları’nı aşip Afşın’a dek yaptığım bir sefer sırasında, yemeğini yemediğim, yatağını sıralar üstüne serdirip yattığım Sarız İlköğretim Müdürü’nün karşısında gözyaşlarımı sakladığım bir günün gecesinde, onun hünerli elleriyle yaktığı gaz lambasının kokusunu duya duya yazmıştım. Adı, sanırım İsa idi.

Köy Öğretmenleri II.’ yi ise, Muş Milli Eğitim Müdürlüğü’nde otururken, odaları dolaşip görevlilerden kalem kâğıt rica eden küçük çocukları görüp ağladığım; Patnos’ta, Malazgirt’te, Kığı’da dolaştığım günlerde yazdım. Aslına bakılırsa, görmek, yaşamak başka şeydir. Yazmak başka şeydir. Bana da nasip bu imiş.” (s.123)

Cahit Külebi, anlaşılacağı üzere yaşadıklarının, tanık olduğu olayların etkisinde kalan hatta bu olayların karşısında ağlayabilen çok duyarlı bir kişidir. Cahit Külebi’nin bu şiirlerinde olduğu gibi çoğu şiirlerinde de tanık olduğu, yaşadığı olayların izleri mevcuttur. Şairin bazı şiirlerinin anlaşıldığı gibi bir öyküsü bulunmaktadır, diyebiliriz.

Cahit Külebi, Mehmet Kaplan’ın dediği gibi “dışa dönük bir mizaca”; Ali Külebi’nin ifadesiyle “mücadeleci, sabırlı bir yapıya”; Zehra Biltekin’in nitelemesiyle de “mütevazi ve samimidir.” O kocaman yüreği ile bütün Anadolu’dur. Nuran Tezcan’ın ifadesiyle “Anadolu şairi” dir.

2.3 Etkisinde Kaldığı Edebiyatçılar ve Olaylar

Cahit Külebi’nin şiirinin gizi ve tadı ustasının halk olmasından kaynaklanır. Cahit Külebi, Sivas Lisesi yıllarında da ilk olarak halk şairlerini yakından tanıma fırsatı bulur, onların saz eşliğinde çalıp söyledikleri türkülerini dinler. Vecihi

Timuroğlu, Cahit Külebi'nin Anadolu insanının yaktığı türkülerden etkilenerak büyüdüğünü *Hırçın ve Lirik* kitabında anlatır:

“Fakat bunun öncesinde Külebi'nin kulağına ilk olarak gelen ezgiler, anasından dinlediği Türkçe ve Kürtçe masallar ile türkülerdir. Şair bu türkülerle masalların yanı sıra Anadolu insanının yaktığı türkülerin sıcak deyişleriyle büyümüşür.

Külebi, halkın yetiştirdiği ustalara da sayđı duymakta ve o kaynakları özümsemektedir. Halk kaynağından kopmamak için başta Karacaoğlan olmak üzere ozanların verdiği ürünleri incelemiştir. “Karacaoğlan'a” şiirinde ozana ‘bacanak’ diye hitap eder. Külebi, bu ifadesinden de anlaşılacağı kadarıyla kendini halk edebiyatına daha yakın kabul etmektedir.” (s.17)

Şairin Niksar yıllarında, tiyatro kumpanyalarındaki kızlardan dinlediği kantolar da çocuk ruhunda yer edinir. Bunlar sanat zevkinin oluşmasında olumlu etki yapmıştır. Bu durum *İçi Sevda Dolu Yolculuk*'ta şöyle anlatılır:

“İzlenceler genellikle birbirine benziyordu. Program başlayınca, önce kantocular çıkardı. Bunlar, o işittiğimiz Şamran Hanımlar tipinde şişman, kocamış kadınlar değil. Hemen hepsi de su gibi, ince dalan, çoğunlukla esmer, güzel kızlardı. Kapı önündeki davul ve büylüye oyunlar sırasında keman, klarnet gibi sazlar da katılırdı. Sırası gelen kız, oyuna kuliste başlar, eteklerini elleriyle tutar, koşarak kantosunu söyleyerek sahneye dalardı. Şimdilerde TV'de görüp dinlediğimiz parçalardan çok daha güzel kantolar söylerlerdi. Yalnız, süre dolup ertesi gün gideceklerse, kanto sırasında bir değişiklik olur. En güzel kız, sonda sahneye çıkar. ‘Çayıra serdim postu’ diye başlayan kantoyu söylerdi. Kanto, ‘Dinine de, imanına da, ırzına da, nikâhına da maşallah / Yarın Ünye’de buluşuruz inşallah’ sözleriyle biterdi. Ünye’ye değil de, örneğin Fatsa’ya, Çarşamba’ya gideceklerse oranın adı

söylenirdi. Başka yere gideceklerinin öğrenilmesiyle bütün Niksar'a hüznün çökerdi.”
(s.13-14) Cahit Külebi, Feryadi İsmail Hakkı Bey'i *İçi Seveda Dolu Yolculuk*
kitabında anlatır:

“Külebi'nin zihninde o günlerden kalan duygu dolu türkülerden biri de babasının arkadaşı Feryadi İsmail Hakkı Bey'in kendine has çalgısıyla söyledikleridir:

Anne benim babam yok mu nerde kaldı

Gelmedi?

Gözlerimden akan yaşı el uzatıp silmedi.

Ben büyüdüm beni görüp muradına

Ermedi.

Anne benim babam yok mu nerde kaldı

Gelmedi?

Feryadi İsmail Hakkı Bey'in bir özelliği de bu türküden başka bir parça çalmamasıdır. Külebi hatıralarında bu parça hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

Dikkat edilirse halk şiirine benzemeyen Mehmet Emin Yurdakul'u anımsatan bu sözlerin, hiç kimseden duymadığım bir ezgisi de vardı. Ezgisi de halk havalarına benzemiyordu.” (s.20) Niksar'da uzun yıllar edebiyat öğretmenliği yapmış olan Hasan Akar, Cahit Külebi'nin çocukluğundaki Niksar'ı şu şekilde verir:

“Külebi'nin Niksar'da kaldığı yıllarda ilçenin sosyal, kültürel ve sanatsal faaliyetler bakımından oldukça hareketli olduğu anlaşılmaktadır. Tiyatrolar, musiki çalışmaları, Halkevi etkinlikleri, panayırılar, güreşler oldukça gündemdedir. Bütün bunlar Külebi üzerinde etkili olmuştur.”¹⁷

¹⁷ Bu bilgiler, 22.09.2012 tarihinde görüşülen edebiyat öğretmeni Hasan Akar'dan alınmıştır.

Cahit Külebi, bu ortam içinde 12 yaşında ilkokulu bitirir ve ortaokul ile liseyi okumak için Sivas şehrine gider. Sivas o yıllarda yaşanması oldukça güç olan, geri kalmış, insanların yanlış tutum ve davranışlar sergiledikleri bir şehirdir. Tek başına dışarı çıkmadıklarından, çıkınca da üç beş arkadaş birleşip çıktıklarından bahseder. Cahit Külebi bu şartlarda, biraz zor imkânlarla Sivas'taki yıllarını geçirdiğini anlatır.

Şair, Sivas Lisesi yıllarında çok güzel şiirler yazan, gerçekten çok yetenekli bir ozan diye belirttiği fakat adını vermediği bir arkadaşından da bahseder. Cahit Külebi ile bu arkadaşının arasında yaş farkı yoktur. Sivas'ın bir ilçesinden gelmiştir. Cahit Külebi, Sivas Lisesi'ndeki bu arkadaşının edebiyata ilgisini *İçi Sevda Dolu Yolculuk* kitabında anlatır:

“Ben lise birde artık şöyle böyle şiir yazarken, bu çocuk birden şiirler yazmaya başladı. Birkaç yıl sonra, Edebiyat Fakültesi'ne girdiğimde öğrencilerin hemen hepsinin bir Ahmet Hamdi Tanpınar'ı, Ahmet Muhip'i tanımadıklarını görerek kulaklarıma inanmamıştım. Bu ozan çocuk, daha yıllarca önce Orhan Seyfi'leri, Faruk Nafiz'leri atlayarak Hamdi Tanpınar'ı, Necip Fazıl'ı, Ahmet Muhip'i sever olmuştu. Her şiiri benim için bir üzüncü, bir hayranlık, bir yeriniydi. Ne güzel şiirleri vardı. Bir dizesi bugün de aklımda. ‘Yıllar koşar, aylar savrulur, haftalar uçar’.” (s.24)

Cahit Külebi'nin, Sivas Lisesi yıllarında edebiyat öğretmeni olan Ahmet Kutsi Tecer, halk ozanlarını bir araya toplayarak güzel etkinlikler düzenlemiştir. Bu Anadolu'ya ve Türk folkloruna açılış rüzgârıdır. Cahit Külebi de yapılan bu etkinliklerden yararlanarak, şiirinin kaynağını oluşturur. Cahit Külebi, halk şiirinin önemini ve severek şiirlerini okuduğu şairlerle ilgili bilgileri *Şiir Her Zaman* kitabında belirtir:

“Ben iki-üç yıl, bu ozanlarla beraber yaşadım. Ders aralarında, okul bahçesinde taşlar üzerinde saatlerce konuşurduk. Hiçbir zaman halk şiirini taklit etmedim ama bu rastlantı benim yapımı oluşturdu.

Kültür Haftası Dergisi'nde ise Fazıl Hüsni'nün şiirleri çıkardı. Daha ortaokuldayken, bir sevgili bekler gibi beklerdim o dergiyi. Lisedeyken çağdaş edebiyatı bilirdim. Ahmet Muhip benim en sevgili şairim. Cahit Sıtkı da öyle.”
(s.173)

Cahit Külebi, Sivas Lisesi'nden mezun olduktan sonra hiç ara vermeden İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Öğretmen Okulu'nda eğitime başlar. Burada Cahit Külebi Reşit Rahmeti Arat, Fuat Köprülü, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ali Nihat Tarlan gibi sahalarında otorite şahsiyetlerden ders alır. Kendini bu özgün şahsiyetleri de örnek alarak her yönden geliştirir ve şiirini olgunlaştırır.

Cahit Külebi, 1938 yılında ise öğretmeni Reşit Rahmeti Arat'ın bulunduğu bir bursla Almanca öğrenmek için Almanya'ya gider. Fakat Almanca öğrenmeye pek hevesi yoktur ve Almanya'yı da hiç sevemez. Zayıf olan Fransızcasını geliştirmeye çalışır.

Mehmet Kaplan'ın da belirttiği gibi Cahit Külebi, “Anadolu çocuğudur” ve “bu topraklara bağlılık” gösterir. Şiirlerinde birebir tanık olduğu, yaşadığı, etkisinde kaldığı olayları dile getirir. O başka şairlerde olduğu gibi kendine batıyı örnek almamış; kendi yurdundan, milli değerlerinden, yoksunluklarından beslenerek şiirlerini yazmıştır.

Cahit Külebi, Saffet Uysal'la yaptığı bir söyleşide şiirinin kaynaklarını *İnsan* dergisinde şu şekilde açıklar:

“Benim bütün şiirlerimin temeli olumsuzluklardır. Şöyle söyleyeyim, ben liseden itibaren şair olacağım ve iyi şair olacağım dedim. Bu hevesteydim. Bizim Sivas Lisesi çok iyi bir liseydi. Ancak şansımızdan, Fransızca öğretmeni Fransa’dan geldi ama hiçbir şey yapmadı. O gittikten sonra da derslerimiz boş geçti. Ben şöyle düşünüyorum: Şair olmak için bir yabancı dil bilmek. - o zaman İngilizce falan yoktu, hep Fransızca - İki âşık olmak, üç İstanbul Türkçesi’yle konuşmak. Bense, âşık olamıyorum. İstanbul Türkçesi konuşamıyorum. Fransızca bilmiyorum. Bu benim şiirimin temelidir.

Külebi, tüm bu yoksunluklarının şiirinin temelini oluşturduğunu ifade etmektedir. Edebiyatımızın halklaşması, Anadolulaşması, ulusallaşması yolunda nokta taşlarından biri olduğunu belirtir. Türk şiiri yazdığını ‘şiirimizi Türkleştirdiğini’ özellikle dile getirmektedir.”¹⁸

İsmail Çetişli, *Cahit Külebi ve Şiiri* kitabında Cahit Külebi’nin şiirinin kaynağı hakkında şu bilgileri verir:

“Cahit Külebi’nin ruhundaki sanat cevherinin uyanıp filizlenmesi; bu cevherin şiir istidadı olarak su yüzüne çıkması ve gelişmesinde, içinde yaşadığı sosyal, ekonomik, kültürel ve edebî ortamın, inkâr edilemez bir tesiri olduğu muhakkaktır. Hemen hemen bütün sanatkârlar için geçerli olan bu tesir, Külebi için de söz konusudur. Bunun aksini iddia etmek, insanın sosyal bir varlık olduğu gerçeğini inkâr etmekten başka bir şey değildir.” (s.49)

¹⁸ Saffet Uysal, “Benim Yoksunluklarım, Benim Şiirimin Temelini Oluşturdu”, *İnsan*, 1994, S. 3, s. 5-6.

Bölüm 3

CAHİT KÜLEBİ’NİN ŞİİRLERİNDE ELE ALINAN SOSYAL PROBLEMLER

Cahit Külebi’nin sekiz şiir kitabı bulunur. Bu kitaplarda 189 şiiri vardır. Biz yaptığımız bu çalışmada şiirlerinin tamamını değil, sosyal problemlere değinmiş olduğu 49 şiirini inceleyeceğiz. İncelememizde Cahit Külebi’nin *Bütün Şiirleri*¹⁹ kitabı esas alınacak ve alıntılar buradan yapılacaktır. Bunun sebebi söz konusu baskının Cahit Külebi’nin gözetiminden geçmiş son ve en güvenilir baskı olmasıdır. Bu baskının diğer baskılardan bazı farklılıkları olmakla birlikte bu farklılıklar sosyal konulardaki fikirleriyle ilgili olan ya da söylediklerini değiştiren farklılıklar değildir. İncelememizde şiir kitaplarına girmeyen şiirler de ele alınmış ve bu şiirlerden söz edilirken hangi dergilerde yayımlandığı belirtilmiştir.

İncelememizde şiirleri dört ana başlık altında inceledik. Bunlar; “Köy ve Köylünün Yaşam Şartlarının Zorlukları”, “Kasabalar ve Büyük Şehirlerin Problemleri”, “Doğu Bölgelerinin Problemleri”, “Memleketin Genel Problemleri”dir. Şiirler belirtmiş olduğumuz bu ana başlıklar içerisinde ve alt başlıklara ayrılarak incelendi.

¹⁹ Cahit Külebi; *Bütün Şiirleri*, 15. Basım, İstanbul 2001, Adam Yayınları.

3.1 Köy ve Köylünün Yaşam Şartlarının Zorlukları

Cahit Külebi “Köylerin Yaşam Şartlarının Zorlukları” konusuna “Yurdumuz”, “Hikâye”, “Rüzgâr”, “Denizin Getirdikleri II”, “Köy Öğretmenleri I”, “Türk Mavisi”, “Batı Yağmuru” şiirlerinde değinir.

“Yurdumuz” şiirinde şair, insanların yurdun uzak beldelerinde, köylerinde yaşadıklarını, bu köylerin arasında uzak ve çorak ovaların olduğunu dile getirir. Bu nedenlerle insanların nakil araçlarının yetersizliği nedeniyle bir yerden bir yere gitme imkânlarının olmadığını, göklerinde uçan uçakların nerden gelip nereye gittiklerini de tabiatıyla bilmediklerini belirtir:

Uzak ovalar

Çorak ovalar

Göklerinde uçan koca uçaklar

Nereye giderler, nerden gelirler?

(Yurdumuz, s. 39)

Türkiye'nin güzel bölgelerden oluştuğu, köylerinin çok olduğu, fakat ilgilenilmediği için geri kaldığı ve gelişemediği söylenir. Hiçbir yetkilinin gitmediği, dolayısıyla uzak görülen bu köyler ilgisizlik dolayısıyla harap vaziyette yaşantılarını sürdürürler, buralardaki insanların nasıl yaşadıklarını kimse merak etmez:

Uzak köyler

Harap köyler

Uzak köylerimizde doğan hemşeriler

Neler konuşurlar,

Neler düşünürler,

Ne yerler?

(Yurdumuz, s. 39)

Vecihi Timuroğlu, “Yurdumuz” Őiri hakkında Şu değerlendirmeyi yapmıştır: Cahit Külebi’nin, yoksul Anadolu insanını kendi coğrafyası içinde yansıtığını savunmaktadır. (Timuroğlu, 1995: 164)

“Hikâye” Şiirinde ise Cahit Külebi, Şehirde yaşayan bir kızın özelliklerini anlatmakta ve kendi köy yaŐantısı ile kent yaŐantısını karŐılaŐtırmaktadır. Köylerdeki yaŐantının vermiş olduğu sıkıntılardan, yokluğun vermiş olduğu hüzünden, burukluktan, hayallerini bulamadığından bahseder ve hayallerini bir nebzedeki kendisiyle ilgilenererek birinin gidermesini ister. Bu yüzden de dertlerini kimseye paylaŐamadıęı için “serinliğe hasretim” diyerek, sıkıntılarını gideremediğini, rahatlayamadığını söyler.

Şair, doğduğu köylerde insanların yaşamış oldukları sorunlar nedeniyle gülmeyi unuttuklarından, çaresiz kaldıklarından, esen rzgrdan söz eder. Rzgrın soğuk estiğini, dudaklarının bu nedenle çatladığını ve elinden bir Şeyin gelmediğini dile getirir:

Benim doğduğum köylerde
İnsanlar gülmesini bilmezdi,
Ben bu yüzden böyle naar kalmıŐım
Gl biraz!

Benim doğduğum köylerde
Kuzey rzgrları eserdi,
Hep bu yüzden dudaklarım çatlaktır
p biraz!

(Hikâye, s. 15)

Vecihi Timuroğlu, “Hikâye” Őiri hakkında Şu değerlendirmeyi yapar:
“Bence, ‘Hikâye’ de Cumhuriyet ncesi Anadolu köylülüğünün tarihidir. Ama

sözcüklerle yazılmış olduğu için şiirdir. Cahit Külebi ‘Hikâye’de, çocukluğa dönerek salt kendisi olduğu çocukluk çağındaki diliyle Anadolu köylerinin tarihini, coğrafyasını, toplumbilimini yansıtıyor. Can ve mal güvenliğinin sağlanamadığı, ağaçsız ve verimsiz topraklarda emeğin tüketildiği, yoksulluktan ve yoksunluktan dolayı naçarlaşmış, yaşama sevincini yitirmiş bir halkı yansıtıyor. Son kıtaya gelince, o kıta, Cahit Külebi’nin ideolojisini vurguladığı kıtadır. Çağdaş romantizmin gereğidir.” (Timuroğlu, 1995: 59)

“Rüzgâr” şiirinin dördüncü dördlüğünde de şair, köylerin yaşam şartlarının zorluklarına değinir. Köy evlerinin yıkık dökük olduğunu, rüzgârın evlerin içine kadar girdiğini vurgular. Köylü de bu zor şartlarda yaşar ve bu ortamdan çocuklar fazlasıyla etkilenir. Ayrıca insanların zorluklar içinde, güneş altında çalıştıklarını anlatır. Rüzgâr ise güneşin yakıcı etkisini azaltarak havayı serinletir, güneşin altında çalışan köylüyü rahatlatır:

Köylere de uğradıysa eğer

Islak, karanlık odalarda beşik sallamıştır

Güneş altında çalışanlara

İmdat eylemiştir.

(Rüzgâr, s. 59)

“Denizin Getirdikleri II” şiirinin dördüncü dördlüğünde şair, köylerin ilgililerin ilgisizliği yüzünden küçük vadilerde küskün ve kimsesiz yaşadıklarını, harabeler içinde yaşayan köylülerin durumuna ne kadar çok üzüldüğünü belirtir. Burada köyler uzak bir perspektiften görülüyor gibi anlatılır:

Köylerim! Ta çocukluğumdan sevdiğim köylerim!

Küçük vadilerde küskün kimsesiz

Bakar gibiydiler konuşmadan

Nasıl ağlamak istiyordum bilmezsiniz!

(Denizin Getirdikleri II, s.107)

Şair, “Köy Öğretmenleri I” şiirinin birinci dördlüğünde köylerin yaşam şartlarının zorluklarına değinir. Bu dördlükte, önceki şiirlerde görüldüğü gibi yurdumuzun büyüklüğünü, köylerimizin çok olduğunu, bazılarının uzak, bazılarının ise harap olduğunu, insanların gidip gelemediğini köylerimize olan kendi sevgisini de belirterek dile getirir:

Yurdumuz uçsuz bucaksız

Gökte yıldız kadar köylerimiz var.

Ama uzak, ama harap, ama garipsi...

Alın benim gönlümden de o kadar.

(Köy Öğretmenleri I, s. 185)

Nuran Tezcan bir yazısında bu hususa şöyle temas eder: “Baştan beri Anadolu, kendi yaşantısının gözlem ve izlenimlerine dayanan bir gerçekçilikle işlenir. Anadolu’yu bildiği gibi anlatıp duyduğu gibi dile getirir. Yaşadığı, gezip dolaştığı Anadolu’da erişemediği yerlere ‘Alın benim gönlümden de o kadar’ diyerek yakınlığını bildirir.” (Tezcan, 1982: 224)

Cahit Külebi, “Köy Öğretmenleri I, II” şiirlerinde ise “Köy Çocuklarının Eğitim Problemleri” ne değinir.

“Köy Öğretmenleri I” şiirinin ikinci ve üçüncü dördlüklerinde şair, öğretmenlere seslenerek köy çocuklarına gerekli olan eğitim ve öğretimi vermelerini, çocukların düşünce yapısının ilimle geliştirilmesini, beceri ve yeteneklerinin ortaya çıkarılmasını ister ve öğretmenlere görevlerinin çok önemli olduğunu hatırlatır. Öğretmenlerin işinin zor olduğu açıktır, ama kalpte bir ümit beslendiği sürece başarı kesinlikle yakalanacaktır:

Siz kara göklerin yıldızları

Işıtın yurdumuzu sabaha kadar!

Ama düşe kalka, ama yiğit, ama umutlu...

Alın benim gönlümden de o kadar.

(Köy Öğretmenleri I, s. 185)

“Köy Öğretmenleri II” şiirinde “Köy Çocuklarının Eğitim Problemleri” üzerinde durulur. Şair, öğretmenlerin öğretmen olmadan önce köylerinde yaşadıkları sıkıntıları unutmamalarını, köylerine meslek sahibi olarak gidip hizmet etmelerini ister. Milletın büyük sıkıntılardan geçtiğini, çözülmesi gereken sorunların çok olduğunu, mutlu günleri düşünecek zamanın olmadığını, insanların, vatanın sıkıntı içinden kurtulması için çok çalışmaları gerektiğini de öğretmenlere hatırlatır. Köylerin ihmal edilmemesi gerektiğini, öğretmenlerin köylere hizmet vermek için gitmemelerinin sonucunda çocukların eğitim ve öğretimden uzak kalacaklarını, sorunlarını çözemeyeceklerini, toplumun içinde sorun olacaklarını, topluma faydalı olamayacaklarını belirtir.

Ayrıca şair, köyden çıkıp yetişmiş öğretmenlerin, kendi köylerindeki zorlukları, köylülerin yaşadığı zorlu durumları düşünmelerini ve köylerine dönerek hemşehrilerinin sorunlarını çözmelerini, yardımcı olmalarını, yol göstermelerini de ister:

Çemişkezek'te, Patnos'ta, Malazgirt'te doğanlar!

Malazgirt'e, Çemişkezek'e, Patnos'a gitmezseniz

Çocuklarınız öksüz kalır, yetim kalır

Köylere ışık iletmezseniz .

Büyük bir ulusuz biz, büyük...

Mutlu günler düşünmek ağlatır insanı.

Çemişkezek'te, Patnos'ta, Malazgirt'te doğanlar

Öksüz kor musunuz vatani?

Çemişkezek'te, Patnos'ta, Malazgirt'te doğanlar

Bütün bunları düşünmelisiniz.

Yüce ırmaklar gibi sessiz, sürekli

Kağnılarla, arabalarla, kamyonlarla

Akıp köylere gitmelisiniz!

Yurdumuza ışık iletmelisiniz.

(Köy Öğretmenleri II, s. 186-187)

“Cumhuriyetin ilk yıllarındaki büyük atılımlara karşın geri kalmışlık sürüp gitmektedir. Buna kendi mesleği açısından (bir eğitimci olarak) bir çözümü ileri sürmektedir. Eğitim ve öğretim! Bunun için de öğretmenlere büyük görevler düşmektedir.”

Nuran Tezcan da yukarda belirtilen yazısında aynı konuya işaret eder: “Bu nasıl olacak? Köy çocukları büyük kentlere gelecek, burada okuyacaklar, sonra da bilginin ışığını kendi memleketlerine götürecekler.

İleri bir toplum düzeni için eğitim vazgeçilmez koşuldur. Çocuklar, özellikle köy çocukları eğitilmeli; alınyazısına terk edilmemelidir. Bu çocuklar ülkenin geleceğidir. İleri adımlar atabilmek, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmek için öğretmenler, bütün Anadolu'ya bilginin ışığını götürmelidir.” (Tezcan, 1982: 225)

Cahit Külebi, “Adamın Biri I”, “Biz ve Amerika”, “Acı Dönem II” şiirlerinde “Köylünün Emeginin Karşılığını Alamaması” teması üzerinde durur.

“Adamın Biri I” şiirinde şair, fakir bir köylüden bahseder. Öküzlerin durumu bile bu fakir köylüden daha iyidir.

Köylü üretmiş olduğu ürünün karşılığını alamazken, esnaf, tüccar ve efendi hiçbir emek harcamadan köylüden bire aldığı ürünü kat kat fazlasıyla satarak kolay yoldan gelir elde eder. Bunun sonucunda Anadolu köylüsü ürettiği ürünün tam karşılığını alamadığı, sürekli aldatıldığı için fakirlikten, sıkıntılarından kurtulamaz.

Köylü yaşadığı ortamda emeğinin karşılığını alamasa bile, yaptığı işi yürekten severek yapar. Sıkıntılarını türkü söylemesine, gülmesine engel değildir. Fakirde olsa isyan etmemektedir. Gece gündüz çalışmaktadır:

Çifte koştüğün öküzler,

Senin kadar yorgun değil kardeş!

Sen ki kış ve yaz düşünceli

Sen ki kış ve yaz yalnayak!

Ne esnaf ne tüccar ne efendi

Senin kadar değil düşünceli

Senin kadar yorgun değil kardeş!

Sen ki kış ve yaz düşünceli,

Sen ki kış ve yaz yalnayak!

Sevmesi sana mahsustur

Yüreğın hükmedince,

Boynunun damarları kabarak

Türkü söylersin söyleyince,

En iyi sen gülersin,

Ölürsün öl deyince,

Sana mahsus çalışmak.

Sen ki kış ve yaz düşünceli,

Sen ki kış ve yaz yalnayak!

(Adamın Biri I, s. 21)

Onun hayatını ve şiirini etraflı şekilde inceleyen İsmail Çeşli, bu şiir hakkında şunları söyler: “ ‘Adamın Biri I’ şiirinde, çiftçilikle uğraşan bir köylüyle karşılaşırız. Burada Anadolu köylüsünün ekonomik durumu, çalışma şartları ve bunun sonucu olan fizikî görünümü bütün açıklığı ile ortaya konur. Son iki mısranın üç defa tekrar edilmiş olması, yoksulluk düşüncesini güçlendirir. Hâlbuki bu insan sevmesini bilir, boynunun damarları kabararak türkü söyler, güler, gerektiği zaman da vatan için ölür.” (Çeşli, 1998: 190)

“Biz ve Amerika” şiirinin ikinci ve dördüncü dörtlüklerinde şair, milletin fakir düşürüldüğünü, teknolojiden, bilimden uzak bırakıldığını, rızkını eskiden kalma araç gereçlerle temine çalıştığını, bu yüzden de emeğinin karşılığını alamadığını belirtir. Toplumun başında ise toplumu teknolojide bilimde ileri götürecek çağdaş düşünceli kişiler yoktur, köylü sahipsizdir. İnsanların dertlerini söyleyebilecekleri, dertlerine çare bulabilecek gidecekleri bir kapı bulunmamaktadır.

Yabancılar da bizi, yani köylümüzü geri kalmış insanlar olarak bilirler:

Bizim de nasırlı ellerimiz

Çalıştığınca alamayan.

Bizim de var türkülerimiz, ama

Taş atılmış kuşlar gibi perişan.

Bizim de nasırlı ellerimiz

Çalıştığınca alamayan.

Biz de karaderiliyiz onlara göre

Tarla çapalayan, pamuk toplayan, tütün kıran.

(Biz ve Amerika, s. 210)

Şair, “Acı Dönem II” şiirinin üçüncü dördlüğünde köylülerin çok çalıştıklarını fakat bu çalışmanın karşılığında topraktan emeklerinin karşılığını alamadıklarını, aç ve açıkta kaldıklarını, bu yüzden dalga dalga şehre göç ettiklerini belirtir. Köyden şehre göç önemli bir sosyal problemdir:

Köylü yitmiş kırlarda dağlarda,
Toprak kısır ineklerin memesi gibi .
Em ha, em ha bir damla süt yok
Kentlere sığınarlarsa dalga dalga .

(Acı Dönem II, s. 243)

Cahit Külebi, “Yurdum” şiirinde ise “Toprak Anlaşmazlığı ve İnsanların Canlarından Olmaları” problemine değinir.

“Yurdum” şiirinde şair, doğduğu yerin köy olduğunu, bu köyde akrabalarının bulunduğunu, amcasının da tarla ya da toprak anlaşmazlığından öldüğünü belirtir. Çocukluğunda köyünde geçirdiği günleri anlatır. Kaleye gidip uçurtma uçurduğundan bahseder.

Görüldüğü gibi Cahit Külebi, köyle ilgili şiirlerinde daha çok köy yaşantısının zorlukları, halkın fakirliği, çocukların eğitim imkânsızlıkları, cehalet ve geri kalmışlık problemleri üzerinde durur.

3.2 Kasabalar ve Büyük Şehirlerin Problemleri

Cahit Külebi “Kasabalar ve Büyük Şehirlerin Problemleri”ni “Denizin Getirdikleri II”, “Acı Dönem II”, “Batı”, “Türk Mavisi”, “İstanbul” ve “Akşamlar Hey Akşamlar” şiirlerinde dile getirir.

“Denizin Getirdikleri II” şiirinin üçüncü dördlüğünde şair, “Kasabaların Haraplığı” temasına değinir.

Şair bu dörtlükte, gece trenden inen insanları gördüğünü söyler. Adamlar ve çocukları kucağında olan kadınlar yorgun argın bir halde yürümektedirler. Bu insanların yaşadıkları kasabalar da gelişmişlikten uzak ve bakımsızdır:

Adamlar gördüm yorgun argın
Geceye doğru yürüyorlardı.
Kadınlar gördüm çocuğu kucağında,
Kasabalar gördüm eskimiş, küçük, darmadağın.

(Denizin Getirdikleri II, s. 107)

İsmail etişli “Denizin Getirdikleri II” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar: “Kasabaların durumu da köylerden pek farklı değildir. Şair bu durumu ‘Kasabalar gördüm eskimiş, küçük, darmadağın.’ mısrası ile belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır. Köylerin durumu gibi yoksul, harap, uzak, garipsi, küskün, kimsesizdirler. Bu hazin manzara ise yurt sevgisiyle kalbi dolu olan şairi üzmektedir.” (etişli, 1998: 183)

Şair, “Acı Dönem II” şiirinin dördüncü dörtlüğünde “Kasabaların İmkânlarının Kısıtlılığı” üzerinde durur.

Burada kasabalarda insanların işsiz olduğunu, iş imknının olmadığını, boş boş oturduklarını, kahveleri doldurduklarını, çay içmekten başka da mutluluklarının olmadığını söyler:

Birer isli lamba kasabalar
Kahveler dolusu insan ve sinek,
Bütün mutlulukları bir yüksük ay,
İskambil, tavla ve pinekleme.

(Acı Dönem II, s. 243)

Cahit Külebi, “Batı” ve “Türk Mavisi” şiirlerinde “Büyük Şehirlerin Problemleri”ne değinir.

“Batı” şiirinde şair, acının yalnızlığın bitmediğini yaşamda bunun bir süreç olduğunu belirtir. İnsanın bu dünyada zihnini meşgul edecek kesin bir şeyin olduğunu ve sorunlarını, sıkıntılarını düşünmekle çözemediğini, bu sorunlarıyla, sıkıntılarıyla yaşadığını söyler. Şehirlerde de sorunların biri bitmeden, başka sorunların ortaya çıktığını, sorunların peş peşe geldiğini, bütün bunları çözmek için yeterli imkân bulunamadığını, sorunlarla iç içe yaşandığını belirtir:

Acı acıyı, geceler geceleri
Yalnızlık yalnızlığı yer bitmez.
Sen seni kemirirsin, bitersin.
Kendini ısırın hayvanlar gibi
Koca kentler kıvrır durur
Bir kurşun sıkmak istersin, gücün yetmez.

(Batı, s. 193)

Şair, “Türk Mavisi” şiirinin birinci dördlüğünde Ankara’nın sokaklarının kalabalık, düzensiz, karışık olduğu söyler. Bu karışıklık içinde umutsuz ve mutsuz bir yaşam sürer:

Tozlu dumanlı sokaklarında Ankara’nın
Her sabah kendimi yitiriyorum
Sokaklar tutukluyor beni.
Bir sonsuz boşluğa iniyorum.

(Türk Mavisi, s. 205)

Roni Margulies, bir yazısında bu hususu şöyle belirtir: “Şairin temel teması, dönüp dolaşık işlediği, şiirinin can damarı olan tema şehirdeki köylünün, ilk nesil

şehirlinin yalnızlığı, özlemleri ve hasreti, fakirliği ve kimsesizliğidir. ‘Türk Mavisi’ şiirinde de bu tema üzerinde durulmaktadır.” (Margulies, 1995: 26)

Bu şiirde köyde doğup büyümüş bir kişinin şehir yaşantısına, karmaşasına, koşuşturmasına alışamayarak önceki yaşantısına özlem duyması; bu karışık ortamı yadırgaması da anlatılmak istenmiştir.

Cahit Külebi, “İstanbul” ve “Akşamlar Hey Akşamlar” şiirlerinde “Büyük Şehirlerin Problemlerinin İnsan Yaşantısındaki Etkileri” üzerinde durur.

“İstanbul” şiirinde şair, çocukluğundan sonra Niksar’dan ayrılarak İstanbul’a geldiğini fakat hayalindeki İstanbul’u bulamadığını, başka bir şehirle karşılaştığını anlatır. Şehir yaşantısında sıkıntılar çoktur, insanlar arasındaki ilişkiler çıkar üzerine kurulu ve samimiyetsizdir. İnsanların koşuşturmadan birbirlerine ayıracak vakitleri bulunmaz. Bütün bunları yaşayarak öğrenmiştir. Gönlü ise yine çocukluk yıllarının geçtiği Niksar’dadır. Fakat Niksar’a geri dönme şansının olmadığını, yılların çok çabuk geçtiğini, yetişkin olduğunu buna bağlı olarak sorumluluklarının da bulunduğunu “İçimde şarkı bitti.” dizesi ile anlatır:

Anladım bu şehir başkadır

Herkes beni aldattı gitti,

Anladım bu şehir başkadır

Herkes beni aldattı gitti.

Yine kamyonlar kavun taşır,

Fakat içimde şarkı bitti.

(İstanbul, s. 12)

Şair, “Akşamlar Hey Akşamlar” şiirinde günlerinin sabahtan akşama kadar çalışmayla geçtiğini akşam olduğunda ise dinlenmek için, gezmek için hiç zaman bulamadığını, bir anlamda kendi içerisinde esir olduğunu akşamlarla konuşarak dile

getirir. Bu şiirinde o, büyük şehri, koca bir nehre benzetir. Bu şehir içinde, büyük bir karışıklık içerisinde, yorgun bir halde yaşam mücadelesi verir, kendine zaman ayıramadığından yakınır:

Kim esir değildir

Kendi içersinde?

Akşamlar hey akşamlar!

Doğmasaydım eğer

O küçük şehirde

Kim böyle boş gezer,

Yüzer gibi olur,

Bir koca nehirde?

Yorgunluk hey yorgunluk!

İnatçı yorgunluk!

Dalgın bir yüz kadar

Tozlu ayakkabılar.

Yorgunluk hey yorgunluk!

(Akşamlar Hey Akşamlar, s. 19)

Cahit Külebi, “Kasabalar ve Büyük Şehirlerin Problemleri” konusunda kasabalardaki evlerin yıkık döküklüğünü, çevrenin bakımsızlığını, imkânların kısıtlılığını; şehirdeki yaşam şartlarının zorluğunu, insanlar arası ilişkilerin zayıfladığını, insanların kendilerine ayıracak vakit bulamadıklarını anlatarak büyük şehir hayatının problemlerini ortaya koyar.

3.3 Doğu Bölgelerinin Problemleri

Cahit Külebi'nin, “Doğu Bölgelerinin Problemleri”ni bütün yönleriyle anlatan bir şiiri bulunur. Bu şiir 1977 yılında yazmış olduğu “Doğu” isimli şiiridir.

Cahit Külebi, bu şiirinde doğu bölgelerinin sorunlarını anlaşılabilir bir dille, bütünüyle ortaya koyar.

Şair, “Doğu” şiirinde “İnsanların İhtiyaçlarını Karşıluyamamaları” problemine, “Meydana Gelen Ölüm Olayları”na, “Çaresizlik ve İnsanların Kendi Kaderlerine Terk Edilmişlikleri”ne değinir.

Cahit Külebi, doğu bölgelerinde yaşayan insanların durumunun içler acısı olduğunu belirtir. Su gibi çok önemli ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını, temizliklerini yeterince yapamadıklarını, aç, açık, çamurda, karda kaldıklarını, yakacak bir şey bulamadıklarını her türlü yoklukla iç içe çeşitli sorunlarla boğuşarak yaşam sürdüklerini ifade eder:

Yüzlerce, binlerce bit vardı

Çarşafklar, giysiler üzerinde.

Kimi yayılırdı, koyun sürüsü,

Kimiye yanaşık düzende...

İşte Doğu bu. Bit, deprem ve acı.

Mutluluk dediğin, bir lavaş ekmek .

Bir avuç ateştir, umut dediğin.

Gerisi kar, çamur ve tezek.

(Doğu, s. 226)

İnsanların problemlerinin sayılamayacak kadar çok olduğunu, hiçbir ihtiyaçlarını gideremediklerini de dile getirir. Bu nedenlerle ölümlerin çok olduğunu, insanların kafalarının karışık, morallerinin bozuk ve umutsuz olduklarını anlatır:

Kara kan akar gecelerden.

Ölüm akar, çaresizlik akar.

Yalazlanan ışık, köpek sesleri,

Horoz sesleridir, toz gibi kalkar.

(Doğu, s. 226)

Doğu bölgelerindeki insanların sıkıntılarının giderilemediği, dertlerine çare olunamadığı, geri kalmışlık ve yokluk içindeki çaresizlikleri de anlatılır. İnsanlar düşünmeyi unutmuştur; gözleri, hareketsiz, donuk, kesilmiş koyun başı gibi bakmaktadır. Aç, açık, yorgun, çaresiz, kendi kaderlerine terk edilmiş olarak yaşam mücadelesi verirler:

İşte Doğu bu. Kalmışlık, suskunluk ve acı.

Gül dediğin orda kır çiçeğidir,

Işkıdır, çayırdır yemiş dediğin,

Ecel şerbetidir yarin elinden

İçtiğin içeceğin.

İşte Doğu bu. Kesilmiş koyun başı

Gibi bakar orda insan gözleri.

Sevdalar, sıcaklık, yumuşaklık

Türkülerde kalmış, bin yıldan beri.

(Doğu, s. 226)

Nuran Tezcan, “Doğu” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar: “İnsanların ‘geri kalmışlığını’, ‘çaresizliğini’, ‘dünya ergileri’ nden yoksunluğunu dile getirmektedir.” (Tezcan, 1982: 228)

Cahit Külebi, “Doğu Bölgelerinin Problemleri” nde halkın fakirliğinden, ihtiyaçlarını karşılayamadığından, her türlü imkânsızlığın içerisinde hayatta kalmaya çalıştığından, ölüm olaylarının çokluğundan, insanların kendi kaderlerine terk edildiğinden, geri kalmışlıktan bahseder.

3.4 Memleketin Genel Problemleri

“Memleketin Genel Problemleri” konusunda Cahit Külebi’nin çok sayıda şiiri bulunur. Daha açık seçik şekilde verebilmek amacıyla bu konuyu birtakım alt başlıklara ayırarak incelemeyi uygun bulduk.

3.4.1 Memleket İmkânlarının Yetersizliği

Cahit Külebi, “Köy Öğretmenleri I”, “Yurdumdan”, “Sivas Yollarında”, “Yağmur Altında”, “Hikâye”, “Yurdum”, “Yangın”, “Yağmur”, “Denizin Getirdikleri II”, “Tek Tanrı Sevi”, “Batı Yağmuru”, “Cebeci Köprüsü”, “Köy Öğretmenleri II”, “Biz ve Amerika”, “Ağıt”, “Acı Dönem I”, “Acı Dönem II”, “Yitmiş”, “28 Mayıs”, “Batı”, “Bir Yılbaşı Gecesi” başlıklı şiirlerinde bu konuyu ele alır.

Şair, “Köy Öğretmenleri I” şiirinin üçüncü dördlüğünde öğretmenlere seslenerek, milleti cahillikten kurtaracak bilgileri öğretmelerini, insanların düşünce yapısının geliştirilmesini, beceri ve yeteneklerinin ortaya çıkarılmasını, fakirlikten ilmin ışığında kurtarılmaları için var güçleriyle çalışmalarını öğütler. Cahit Külebi, çok değer verdiği öğretmenlerin memleketin kurtuluşunda büyük bir görev üstlendiklerini hatırlatır. O, öğretmenlerin işinin zor olduğunun imkânların yetersizliğinin farkındadır.

Bu durumu “Ama düşe kalka, ama yiğit, ama umutlu...” mısrası ile açık olarak dile getirir:

Siz kara göklerin yıldızları

Işıtın yurdumuzu sabaha kadar!

Ama düşe kalka, ama yiğit, ama umutlu...

Alın benim gönlümden de o kadar

(Köy Öğretmenleri I, s. 185)

Cahit Külebi, “Yurdumdan” şiirinde Anadolu’nun yoksunluğundan, imkânlarının kısıtlılığından söz eder. Ancak bu yoksunluğun bizim insanımızdan kaynaklanmadığını, bunun başka faktörlerden, söz gelişi yöneticilerin ilgisizliğinden kaynaklandığını dolaylı ifadelerle anlatır:

Senin yoksunluğun değildir ki, bu kader Anadolu’nun.

Güneşten yarılan toprakların değildir ki!

Savrulan akşamların mavisini kuşların kanadında,

Çocuk beliklerinden değildir ki, sapıtmaktan öte

Türkü söyleyişim senin yoksunluğundan değildir ki!

(Yurdumdan, s. 219)

Vecihi Timuroğlu, “Yurdumdan” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar:

“ ‘Yurdumdan’ adlı şiiri, benim gözümde, yazınımızın çok seçkin yapıtlarından biridir. Anadolu gerçeği var bu şiirde. Ama, o gerçeği yaşayan insanın serüveni yok. Daha doğrusu, o koşullarda yaşayan insan, sanat aracılığıyla neden yoksun ve yoksul olduğu yönünden bilinçlendirilmiyor. Şiir, bir etkileme aracı olarak kullanılmıyor.

Bu şiirde, Anadolu’nun coğrafyasına yönelik değinmeler olduğu gibi, ülkenin içinde bulunduğu kötü koşullar da yansıtılıyor.” (Timuroğlu, 1995: 151-152)

Cahit Külebi, “Sivas Yollarında” ve “Yağmur Altında” şiirlerinde “Sağlık Hizmetlerinin Yetersizliği” üzerinde durur.

“Sivas Yollarında” şiirinde şair, köylülerin geçimlerini sağlamak, hastalarını tedavi ettirmek için köylerden kağnılarla Sivas’a geldiklerini yolculukların gece yapıldığını belirtir. Bu yolculuk esnasında rüzgâr soğuk esmektedir. Köylülerin kağnılarla Sivas’a geldiği yollardan kamyonlar gelip geçtiği için de, köylüler toz duman içinde kalır. Sıkıntılı ve zor şartlar içinde bir yolculuk yapılır:

Sivas yollarında geceleri
Katar katar kağnılar gider
Tekerleri meşeden.
Ağız dil vermeyen köylüler
Odun mu, tuz mu, hasta mı götürürler?
Ağır ağır kağnılar gider
Sivas yollarında geceleri.

(Sivas Yollarında, s. 16)

Cahit Külebi'yle tanışmış olan edebiyat öğretmeni Hasan Akar, “Sivas Yollarında” şiiri hakkında şunları söyler: “Şiiri okudukça, çilekeş anamın bana anlatırken büyük bir ilgiyle dinlediğim Yıldız Köyü’nden kağnılarla Sivas’a büyük bir yoksulluk içinde gidişlerinin dramatik hikâyelerini ve bizzat şahit olduğum yazın kağnılarla, kışın atlı kayaklarla taşınan hastaları hatırlıyorum.”²⁰

“Yağmur Altında” şiirinde, hasta insanların imkânların yetersizliği nedeniyle hastaneye ulaşamadan, yollarda kağnılar üzerinde can verdikleri ifade edilir. Bu durum karşısında şair oldukça üzgündür:

Kimi hastaydı kağnılarda, bitmiş
Serilmiş gölgeydi sanki yere,
Canı gövdesini koyup gitmiş
Bir hastaya koşuyordu, bir kente.
Taş değil canlıydı kardeşler, düşünün bir kere!

(Yağmur Altında, s. 161)

Şair, “Hikâye” ve “Yurdum” şiirlerinde “Eşkîya Olayları”na değinir.

²⁰ Bu bilgiler, 22.09.2012 tarihinde görüşülen edebiyat öğretmeni Hasan Akar’dan alınmıştır.

“Hikâye” şiirinin dördüncü dördlüğünde şair, köylerde sorunların çok olduğunu, eşkıyaların zor olan hayatı daha kötüleştirdiğini, insanların evlerinden çıkamadıklarını, evlerinde yalnız hapis kaldıklarını ve konuşacak birilerini aradıklarını söyler.

Şair, “Yurdum” şiirinde kamyonla büyük bir şehre (Sivas) okumaya gittiğini, yolların emniyetsiz olduğunu, eşkıyaların yollarını kestiğini söyler ve eşkıyaların alacak bir şey bulamadıklarını ifade eder:

Koca koca kamyonlara binmişim
Daha büyük şehirlerine
Okumaya gitmişim,
Eşkîyalar yolumu kesmiş,
Alacak şey bulamamışlar.

(Yurdum, s. 108)

Cahit Külebi, “Yangın” şiirinde “Can Güvenliğinin Sağlanamaması” problemi üzerinde durur.

“Yangın” şiirinin üçüncü dördlüğünde, toplumun düzeninin bozulmasıyla insanların can güvenliklerinin ortadan kalktığını, korku içinde tedirgin yaşadıklarını ve bir hiç uğruna sokaklarda öldürüldüğünü belirtir:

Şimdi damlarda yanıp söner
İsli lambalar gibi insan gözleri.
Daha çok atılacak, it gibi sokaklara
Delik deşik insan ölüleri.

(Yangın, s. 223)

İsmail Çetişli, “Yangın” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar: “Şair, ‘Yangın’ şiirinde 1980 öncesi Türkiye’sini gündeme getirmektedir. İnsanımız ve

problemleri; bir başka ifadeyle memleket ve Türk toplumunun genel durumu üzerinde yoğunlaşmıştır. Şairin sahip olduğu ruh hali ise, daha bedbin, daha kızgın ve üzgün, tenkitlerinde de çok daha açıktır.” (Çetişli, 1998: 194)

Cahit Külebi “Yağmur”, “Denizin Getirdikler II”, “Yurdum”, “Tek Tanrı Sevi”, “Türk Mavisı” ve “Acı Dönem II” şiirlerinde memleket coğrafyasının zorlukları ve bunun getirdiği sıkıntılar üzerinde durur.

Şair, “Yağmur” şiirinde memleketin iklim şartlarının geçmiş yıllarda kötü gittiğini, yağmurun yağmadığını, insanların bu kuraklık yıllarında sıkıntıya düştüklerini belirtir. Ancak bu hüznü dolu günler geride kalmıştır ve bereketin timsali olan yağmur, bardaktan boşanırcasına yağmaktadır:

Yağ hay mübarek

Şarıl şarıl,

Yıka taşları toprakları

Tarlalar yeşerinceye dek.

Artık geçti hüznü taşımanın modası

Getir bize yeşillik, sevinç getir.

Sendedir bütün nafakamız

Bil ki bütün umudumuz sendedir.

Yıka taşları toprakları

Şarıl şarıl,

Tarlalar buğday bekler senden, çocuklar ekmek

Dünyanın da yüzü yıkanmak gerek,

Yağ hay mübarek.

(Yağmur, s. 34)

“Denizin Getirdikleri II” şiirinin ikinci drtlgnde Şair, yaptığı bir tren yolculuğu sırasında gördüğü köylülerin kendinde büyük bir keder uyandırdığını, tarlalarda çalışan köylülerin bu akşam vaktinde sanki bir savaŐtan çıkmıŐ gibi serilip kaldıklarını ve kendilerinden geçip üst üste uyudukları söyler:

Solgun tarlaları kederli akŐamlarda
Seyrettim trenlerin penceresinden,
İnsanlar st üste uyuyorlardı.
ıkmıŐ gibi amansız bir savaş içinden.

(Denizin Getirdikleri II, s. 107)

Cahit Külebi, “Yurdum” Şiirinde memleket iklim ve coğrafyasının kısıtlı imknlarından söz eder ve kendi yaşadığı yerlerden ayrılarak günlerce ıssız, çorak ovalarda yolculuk yaptığını söyler:

Bağrımı açıp ılığt ılığt
Esen serin rzgrlarına
İlk önce kıyılarından
Denizi seyretmiŐim
İssız orak ovalarında
Günlerce yolculuk etmiŐim.

(Yurdum, s.109)

Muzaffer Uygner, “Yurdum” Şiiri hakkında Şu değerlendirmeyi yapar:

“ ‘Yurdum’ adlı Şiirinde Külebi, kendi yaşam hikyesine karıŐan Anadolu’yu söylemektedir.” (Uygner, 1991: 77)

Şair, “Tek Tanrı Sevi” Şiirinde, Erzurum’un büyük bir toprak parçası üzerinde kurulu olduğunu, fakat çok fakir durumda kaldığını ve bu fakirliğinin

nedenini dağlık alanların çok olmasıyla toprağının çoraklığı olarak belirtir. Erzurum'un kalkınması için o devirde hiçbir çalışma yapılmadığını da söyler.

Erzurum'u diğer memleketlerden (şehir) ayıran çevresinde bitkisiz, ağaçsız, verimsiz toprakların çok olduğunu ve Erzurum şehrinin bu toprakların ortasında kurulu olduğunu anlatır:

Erzurum'dan kalkar bir uçak

Hay benim yoksul memleketim!

Yüzlerce mil ne od ne ocak,

Ne orman, ne bahçe bir dilim,

Dağlar omuz omza kayalık çorak.

Yuvarlak dünyamız boşlukta,

Issız dağlarda iki bitki .

Biri al gelincik sarhoşlukta,

Biri yanmış yakılmış dikendi ki

Artık yeryüzünde iki nokta

Bile değil bütün izleri şimdi.

(Tek Tanrı Sevi, s. 183)

İnsanların çorak topraklara yıllarca bel bağladığını, umutlandığını fakat umduklarını bulamadıklarını, fakir kaldıklarını, zor bir hayat yaşadıklarını, geçimlerini çok zor temin ettiklerini, tutunamadıklarını belirtir:

Biz Artvin'dik, Erzurum'duk, Çemişkezek'tik.

Biz bu çorak topraklardık, ne od ne ocak...

Yıllarca buğday yerine yıldız ektik,

Bulut devşirdik kucak kucak.

Belliydi her savaşta yenilecektik.

Şimdi söyler de ağlarım ancak.

(Tek Tanrı Sevi, s. 183)

İsmail Çetişli, *Cahit Külebi ve Şiiri* kitabında “Tek Tanrı Sevi” şiiri hakkında şunları söyler: “Memleket coğrafyasının tabiat şartları, bitki örtüsü ve önemli ölçüde bunların sonucu durumundaki hayat şartlarına gelince: Bu çerçevede karşılaşacağımız manzara son derece hazindir. Çünkü memleketi bu açıdan özetleyebilecek iki kelime vardır; bozkır ve yoksulluk. İşte Külebi’nin şiirlerinde de memleket coğrafyasına ait mısralar çokça bulunmaktadır. Bu duruma en güzel örnekte ‘Tek Tanrı Sevi’ şiiridir. ‘Tek Tanrı Sevi’ şiirinin mısraları ise memleket coğrafyasının bozkırlığını bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir. Çünkü dağlar kayalık, çorak, ıssız; topraklar çorak; insanlar yokluk içindedir.” (Çetişli, 1998: 182)

Yoksulluk biraz da iklim şartlarından, söz gelişi yağmurun az yağmasından kaynaklanan bir şeydir. “Batı Yağmuru” şiirinin dördüncü ve beşinci dördlüğünde şair, buna değinir.

Yağmurun yağmadığını, tarlaların verimsiz kaldığını, otların yeşermediğini, hayvanları besleyecek yiyeceklerin azaldığını ve bu nedenle hayvanların cılızlaştığını söyler:

Tarlalar çoraksa senden çorak.

Koyunlar kısırca senin yüzünden.

Bacaksızca, arıksa beygirler

Anadolu’ya yağmak istemediğinden.

Yoksulca, uzakca, harapsa köylerimiz

Sen istemedin de böyle kaldı.

Yağ, hay mubarek yağmur, yağ!

Ekmeğimiz ufaldıkça ufaldı.

(Batı Yağmuru, s. 218)

Muzaffer Uyguner, *Cahit Külebi* kitabında onun şiirlerinde yağmurun zaman zaman bir uygarlık sembolü gibi bir anlam kazandığına dikkat çeker: “Cahit Külebi, ilk şiirlerindeki izlenim ve gözlemlerine, usunu da katmıştır son şiirlerinde. Yurdunun ve insanların acı alinyazılarından kurtulup uygar insanlar düzeyine çıkmasını istemektedir. Bir yandan da doğanın zalimliği, yağmursuzluğu üzerinde durur; yağmur, bir uygarlık simgesidir onun şiirlerinde. ‘Türk Mavisi’ adlı şiirde bu simgeyi özellikle bulduğumuz gibi ‘Batı Yağmuru’ adlı şiirde de buluruz.” (Uyguner, 1991: 159)

Cahit Külebi, diğer bazı şiirlerinde de memleket şartlarının zorluğu ve bundan doğan yoksulluk teması üzerinde durur.

“Cebeci Köprüsü” şiirinin birinci dördlüğünde şair, Cebeci Köprüsü’nün üzerinde çok sayıda insanın bulunduğunu, burada bulunan insanların çok yoksul, sağlığını kaybetmiş, çalışamayacak durumda insanlar olduğunu ve her kesimden insanın bulunduğunu, yoksul insanların hamallık yaparak geçimlerini sağlamaya çalıştıklarını anlatır. Herkesin bir köşe kaptığını, bir lokma ekmek parası kazanmak için birbirini çiğnercesine koşturduklarını da dile getirir:

Cebeci köprüsünün üstü

Karınca yuvasına benziyor.

Hamallar, körler, topallar

Oturmuş nasibini bekliyor.

(Cebeci Köprüsü, s. 61)

Cahit Külebi “Köy Öğretmenleri II” şiirinin üçüncü dördlüğünde, idare lambasının aydınlığı temsil ettiğini, çocukların sevinerek idare lambasının ışığında

ders çalıştıklarını, idare lambasından faydalandıklarını belirtir. Köyde ise üç yüz tane evin olduğunu, çocukların evlerinde derslerini çalıştıklarını, öğretmen olmanın, doktor olmanın vs. hayallerini süslediği anlatılır. İnsanın başarısına dam evlerin engel olmadığı, dam evlerde oturan çocukların istedikleri başarıya, amaca ulaşabilecekleri de vurgulanır:

Sevinçle türküsünü söyler.

Bir idare lambası küçük, solgun .

En azından üç yüz pare dam

Umudu en azından üç yüz çocuğun.

(Köy Öğretmenleri II, s. 186)

“Köy Öğretmenleri II” şiirinin dördüncü ve beşinci dörtlüklerinde şair, çocukların okulu çok sevdiğini, maddi sıkıntının olduğunu kâğıt, kalem, kitap bulamadıklarını ancak okumak için var olan bu sıkıntılara, sorunlara katlandıklarını, eğitimlerini aksatmadıklarını, okullarına devam ettiklerini dile getirir:

Ve onlar, saçları uzamış

Çatlak ellerinde çıkınları,

Üç saat, dört saat ötelerden

Yorgundur, sessizdir akınları.

Ve onlar, yıldızlar gibi

Gözleri ışıl ışıl yananlar.

Oyuncak için değil, kâğıt kalem

Kitap için gizlice ağlayanlar.

(Köy Öğretmenleri II, s. 186)

“Köy Öğretmenleri II” şiirinin altıncı dörtlüğünde yine köy çocuklarının yoksulluk içindeki yaşamlarından bahsedilir. Bu dörtlükte şair, çocukların

oyuncaklarını da kendilerinin yaptığını, bu oyuncaklarla oynayarak, sevinerek bağıştıklarını belirtir:

Ve onlar, aşıktan bilya
Sopadan at yapanlar.
Kurt yavruları gibi, kuzular gibi
Dağ başlarını çınlatanlar.

(Köy Öğretmenleri II, s. 187)

“Biz ve Amerika” şiirinin üçüncü dördlüğünde şair, yoksulluğun olduğunu, insanların yiyecek sıkıntısı çektiğini, çocukların ihtiyaçlarının tam karşılanamadığını ifade eder:

Bir mendil kiraz aldım eve götürdüm,
Çocuklarım dört yanıma üşüştü,
Yeni doğmuş birer taydılar
Anasının memesini arayan .

(Biz ve Amerika, s. 210)

Şair, “Yitmiş” şiirinde “Zorluklar İçindeki Yaşam Mücadelesi” temasına değinir.

“Yitmiş” şiirinin ikinci dördlüğünde, memleketin var olan imkânlarının harekete geçirilmediğini, araştırmaların yapılmadığını ve sonuçta da milletin kalkınamayarak yoksulluk içinde kaldığını belirtir. İnsanlar ihtiyaçlarını temin etmek için şehirlerde zor şartlar altında ekmek parası ararlar. Bu zorlu yaşamı da “Minibüstük, dolmuşluk caddelerde / Her gün savaşlara çıkardık” mısraları daha belirgin olarak ortaya koyar:

Tarlaydık çatladık kuraktan
Bitkiydik sarardık kaldık.

Minibüstük, dolmuştuk caddelerde

Her gün savaflara çıkardık.

(Yitmiş, s. 216)

Cahit Külebi, “28 Mayıs” şiirinde “Geri Kalmışlık” problemi üzerinde durur.

Şair, Cumhuriyet’in kurulduğunda yapılan çalışmaların, Atatürk devrimlerinin başarılı bir şekilde devamının getirilmediğini, toplumun geri kaldığını belirtir:

Atatürk’ün o şanlı devrimleri...

Ne kalmıştı Kurtuluş Savaşı’ndan?

Onur mu, erdem mi, bilgelik mi?

Ulusluk, insanlık yarasından...

Bir, içki içmemiştiler O’nun kafatasından...

(28 Mayıs, s. 231)

Cahit Külebi, “Batı”, “Acı Dönem I” ve “Acı Dönem II” şiirlerinde “Çaresizlik ve Perişanlık” probleminden bahseder.

Şair, “Batı” şiirinde ümitsiz bir psikoloji içine girerek insanların sorunlarını gidermek için çok uğraştıklarını ancak başarılı olamadıklarını, çaresiz kaldıklarını söyler.

Vecihi Timuroğlu, bu şiir hakkında haklı olarak şu değerlendirmeyi yapar: “Yurdu için, halkının mutluluğu için büyük umutlar beslemiş, geleceğe umutla bakmış bir şair, giden yaşama acımaz mı? Umutsuzluğa düşmez mi? Başkaldırmaz mı? Ve ‘umut’tan, umudunu kesmez mi? Bu umuttan umudun kesilişi ise ‘Batı’ şiirinin üçüncü bölümünde ifade edilmektedir.” (Timuroğlu, 1995: 142)

Özgür deniz, dinleyen evren, çırpınan düşünce

Tanrıdan haber salar bu yana
Ne korsan teknesi yelkenliler, ne buhar gemileri
Ne homurdanan uçaklar kulaç kulaç...
Gül yaprağından hiçbiri sağlam değil
Fındık kabuğundan fark etmez.
İnsanoğlu da sağlam değil
İnsanoğlu sayrı, insanoğlu çökmüş...
Bir kurşundur umut, attığın yere gitmez...

(Batı, s. 193)

Cahit Külebi, “Acı Dönem I” şiirinin ikinci dördlüğünde insanların çırpınışlarını, birbirlerine kırgın olduklarını, birilerinin arkasında gitmek zorunda bırakıldıklarını, kendi başlarına iş yapamaz duruma geldiklerini ve önlerini göremediklerini anlatır:

Yalnızca sızlayan bir yürek.
Sızlayan, çatlamış, kırgın.
Kağnı ardında köylüler gibi
Karanlıkta, boşlukta yorgun.

(Acı Dönem I, s. 242)

“Acı Dönem II” şiirinin ikinci dördlüğünde şair, halkın elinde hiçbir şey kalmadığını, umudunu yitirdiğini, ihtiyaçlarını temin etmek için bir çıkış yolu bulamadığını, çaresizliğini belirtir. Kimsenin kimseye yardım edemediğini, ülkenin içinde bulunduğu zor durumu da dile getirir:

Ve halkın da değil mi baştan başa
Yoksul, umutsuz, bezgin?
Bir ağaç gibi kurumuş

Suyu çekilmiş ÷lkemizin.

(Acı Dñnem II, s. 243)

Muzaffer Uyguner, “Acı Dñnem I-II” Őiirleri hakkında Őu deęerlendirmeyi yapar: “ ‘Acı Dñnem’ adlı iki Őiirde de, içinde bulunduęumuz dűŐmanlıklar, yokluklar, gñzyaŐlı gñnler, arapsaına dñnmű iŐler, umutsuzluk ve bezginlik, iŐsizlik, savurganlık sñz konusu edilir.” (Uyguner, 1980: 603)

3.4.2 İŞsizlik ve Gñ

Cahit K÷lebi, “Yitmiş”, “İhtiyar Katır”, “Adamın Biri II”, “are”, “T÷rk Mavisi”, “Acı Dñnem II”, “Tek Tanrı Sevi” ve “S. I” Şiirlerinde T÷rk toplumundaki işsizlik ve bu sebeple Şehirlere yapılan gñ problemine değinir.

“İŞsizlik” problemi bir s÷re sonra geçinebilmek için Şehirlere gñ etmeyi zorunlu hale getirir. Ancak insanların bir umut diyerek gñ etmeleri de olumlu sonuçlar vermeyecek daha başka problemlere neden olacaktır.

“Yitmiş” Şiirinin ÷üncü dñrtl÷ęünde Şair, insanların çalışmak istediğini fakat gelir getirecek iş bulamadıklarını, evlerine ekmek gñt÷remeyip elleri boş olarak yorgun dñndüklerini belirtir:

K÷yl÷ydük, kasabalıydık

Damları, kahveleri doldurduk.

L÷ks÷m÷z de buydu, acımız da

İŐsizlikten yorulduk.

(Yitmiş, s. 216)

Şair, “İhtiyar Katır”, “Adamın Biri II”, “are”, “T÷rk Mavisi” ve “Acı Dñnem II” Şiirlerinde “K÷yden Kente Gñ ve Gecekonduların Yapılması” probleminden bahseder.

“İhtiyar Katır” şiirinin ikinci dörtlüğünde Cahit Külebi, memleketinden gurbet ele para kazanmak için gelen bir kişinin, çektiği sıkıntılarını, yıllarca başkalarının işinde çalışmasını, en sonunda yorgun düşerek gurbet elde can verişini anlatır:

Kalmadı bir damla kuvvet dışında.

Yıllarca srndn bitmez işinde,

Bir gün...gurbet elde can verişinde,

İnciler sızlattı kirpiklerini.

(*Toplantı*, 1935: 13)

Cahit Külebi, “Adamın Biri II” şiirinde halden meyve, sebze olarak sırtındaki meyve kfesiyle sokak aralarında satış yapan fakir, kimsesiz bir satıcıyı anlatır. Köyünden uzak olan, evi ve kimsesi olmayan bu garip kişi, handa yatıp kalkar. Bu adam her şeyi dışarıdan görmekte, hayalleriyle yaşamaktadır:

Yükün hafifleyince akşamüstü

Sessizce dönersin yattığın hana,

Rahat bir dşek serer kahve peykesi

Kemikleri sızlayana.

Uykular da sinemalar gibidir

Ablak yüzlü kadınlr terini siler.

Halden armut alırsın beş liraya,

Memleketten gelir hemşeriler.

Sırtında meyve küfesi,

Başında hasır şapka,

Dolaşır durursun akşama kadar

Uykularda.

(Adamın Biri II, s. 22)

İsmail Çetişli, “Adamın Biri II” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar:

“ ‘Adamın Biri II’ de, bir insanın köyünden, kasabasından kopup geldiği şehirdeki hayat mücadelesi anlatılır. ‘Sırtında meyve küfesi / Başında hasır şapka’ sı ile sabahtan akşama kadar sokaklarda dolaşıp duran bu insan, burada da aynı yoksulluk dramını yaşamaktadır. Bir yanda bedeni yorgunluk, bir yanda içini bilmediği saray gibi evler, incir gibi kadınlar; bir yanda da memleket hasreti.” (Çetişli, 1998: 190)

Şair, “Çare” şiirinde memleketinden büyük şehre iş bulmak için gelen bir ailenin dramını dile getirir. Her gün evdeki büyükler ekmek parası kazanmak için evden çıkarlar ve ancak akşamleyin eve geri dönerler. Ailenin küçük çocuğu ise evde tek başına, hapis kalır. Gurbette aile tutunamaz ve yokluk içine düşer.

Şiirin birinci dördlüğünde baba oğluna “ağacığım” diyerek hitap eder yaşadıkları sıkıntıları, zor durumu, yokluğu, ellerindeki her şeyin gittiğini, durumlarının her gün daha da kötüleştiğini anlatır. Oturdıkları yer fakir bir mahalle olup bütün güzelliklerden uzakta, gurbette tek başlarına kalmışlardır. Sabretmekten başka da çareleri yoktur:

Bu yerlerin havası ağacığım

Bize yaramadı.

Günden güne zayıflıyoruz

Ne üst ne baş kaldı.

Sen her gün akşama kadar ağacığım

Anaya hasret, babaya hasret,

Ekmeğe, insan yüzüne,

Sokaklara hasret.

...

Türkiye uçsuz bucaksız ağacığım!

Bu yerlerin havası bize yaramadı,

Kalkıp başka şehirlere gidelim artık

Çare kalmadı.

(Çare, s. 68)

Nuran Tezcan “Çare” şiiri hakkında haklı olarak şu değerlendirmeyi yapar:
“ ‘Çare’ de ekmeği uğruna köyünü bırakıp kente gelen, aradığını bulamayıp hem yoksulluk, hem yalnızlık, hem de sıla özlemi çeken köylüyü buluruz. Büyük kentlerdeki yalnızlığı, sıla özlemine iyi bilen ozan, buralara ekmeğini çıkarmaya gelen köylüyle özdeşleşir.” (Tezcan, 1982: 221)

Cahit Külebi, “Türk Mavisi” şiirinde köylerdeki fakir insanların çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak, daha iyi şartlarda yaşamak gibi hayallerle şehirlere göç edeceklerini, fakat büyük sıkıntılarla karşılaşacaklarını, bu sıkıntıların bütün topluma yansiyacağını belirtir. Bu şiirde gecekondu konusu da ilk defa söz konusu edilir. Köyden kente göç eden insanların barınma ihtiyaçlarını karşılamak için gecekondu yapacakları, çünkü ellerindeki imkânların ancak buna yettiği ifade edilir. Bu durum çarpık kentleşmeye, çevre düzenlemesinin bozulmasına neden olacaktır:

Elbette kentlere inecekler

Buraların çocukları da.

Gecekondular kuracaklar.

Türkü çağıracaklar hoyratlığa.

Bulandıracaklar bütün denizleri

Övgüler söylerken maviye.

Yağmur damarlarını bağlayacaklar gökyüzünün.

(Türk Mavisi, s. 206)

Konur Ertop, “Türk Mavisi” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar: “Köyle ilgili olarak anlatılanlara zamanla, köyden kente nüfus göçünün getirdiği sorunlar da eklenmiştir. Bu soruna en belirgin örnek ise ‘Türk Mavisi’ şiirinde verilmiş olan ‘gecekonduların kurulması’dır.” (Ertop, 1996: 28)

Cahit Külebi, “Türk Mavisi” şiirinin yedinci dördlüğünde “Sosyal Düzenin Bozulması” probleminde bahseder.

Burada şair, büyük şehirlerin sokaklarında köyden gelen insanların gelir elde etmek için her çareye başvuracaklarını, fakat istedikleri çok şeyi bulamayacaklarını, sıkıntılar yaşayacaklarını, bu sıkıntıların diğer kesimlere yansıtacağını, sosyal düzenin zarar göreceğini belirtir. Zamanla her şeyin düzelmesini arzu eder:

Elbette yitecekler sokaklarında

Tozlu dumanlı Ankaraların.

Daha da karışacak bütün sular

Türk Mavisi bulununcaya kadar .

(Türk Mavisi, s. 206)

3.4.3 Savaşın İnsan Yaşamındaki Olumsuz Etkileri

Kurtuluş Savaşı’nı çok küçük yaşlarında yaşayan Cahit Külebi, II. Dünya Savaşı’nın acılarını daha yakından hissetmiş ve bu savaşın halka getirdiği problemlere bazı şiirlerinde temas etmiştir. Söz gelişi kendi oğlunun adını taşıyan “Mehmet Ali” şiirinde “II. Dünya Savaşı Yılları”nda yurdumuzda yaşanan sıkıntılara, yoksulluğa değinir. Büyük oğlu Mehmet Ali’nin doğduğu yıllarda II. Dünya Savaşı’nın devam ettiğini, savaşlardan dolayı bazı önlemlere

başvurulduğundan insanların beslenebilmek için gereken gıdaları bulamadıklarını söyler. Bu durumdan çocuklar da etkilenmiş, süt ihtiyaçları yeterince temin edilemediği için zor şartlarda büyümüşlerdir. Şair bu sıkıntılara, yoksulluğa rağmen gelecek günlerin aydınlık olacağını düşünür:

Mehmet Ali'yi anası

İşe giderken doğurdu

Savaş bitiminden üç ay önce.

Az süt emdi Mehmet Ali,

Az ışık gördü,

Az ısındı,

Duydu anasının yorgunluğunu,

...

Büyüdüğü zaman akranları Mehmet Ali'nin

Her şey bol olur elbette.

(Mehmet Ali, s. 30)

Nuran Tezcan, “Mehmet Ali” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar: “İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'deki kıtlık ve baskı dönemini yaşamış olan ozan, bunu bir Anadolu bebesinde dile getirir ‘Mehmet Ali’. Ekmek sıkıntısını, özgürlükten yoksunluğu yaşamış olmakla birlikte savaş yıllarının getirdiği bunalım ve yıkımdan sonra geleceğe olan inanç ve umudu, kendi çocuğunda bütün Anadolu bebelerini görerek onlara bağlamaktadır.” (Tezcan, 1982: 219)

3.4.4 Özgürlüklerin Engellenmesi

Şairin ele aldığı sosyal problemlerden birisi de Türk toplumunun özgürlüklerine yeteri kadar sahip olamaması, özgürlüklerin kısıtlanması ve bu

durumun sosyal barışa da zarar vermekte olmasıdır. “Mehmet Ali”, “Özgürlük”, “Bir Yılbaşı Gecesi” ve “Bir Bataklık Türküsü” gibi şiirlerde bu konuya yer yer değinir.

“Mehmet Ali” şiirinde Cahit Külebi, yurdumuzda II. Dünya Savaşı yıllarında alınan önlemler nedeniyle sıkıntıların olmasının yanında, insanların özgürlüklerinin engellendiğini, kısıtlamaların getirildiğini belirtir. Şair, yaşanan sıkıntılara rağmen gelecek günlerin iyi olacağı yönünde umudunun olduğunu da ifade eder:

Zeytinyağı ve ekmeğe kadar

Kıttı özgürlük memlekette.

Büyüdüğü zaman akranları Mehmet Ali'nin

Her şey bol olur elbette.

(Mehmet Ali, s. 30)

“Vecihi Timuroğlu, Külebi'nin ‘Mehmet Ali’ şiirinde ‘özgürlük’ kavramı üzerinde durduğuna değinir. Özgürlük, insanın bireysel gelişmesi için gerekli olduğu değin, toplumsal sorunu da olduğunu belirtmektedir.” (Timuroğlu, 1995: 192-193)

“Özgürlük” şiirinde Cahit Külebi, bireylerin ve toplumun üzerinde yasakların, baskıların olduğunu, özgür olmadıklarını söyler, bütün bu engellerin kalkmasını ister. Gemilerin halatlarının kesilmesi sonucunda gemilerin serbest kalması gibi, hürriyetin olduğu yerde toplumun barışık olacağını bu duruma da kendisinin sevineceğini, mutlu olacağını belirtir. Özgürlüğü, huzuru, insanların mutluluğunu bütün kalbiyle arzular, elinden bir şey gelse hemen yapacağını dile getirir:

Eğer kuvvetim yetse benim

Rıhtıma çıkarım yalnayak.

Halatlarını bütün gemilerin

Bıçağımla keserim.
Gemiler açılır sallanarak,
Ben de artlarından bakarak
Gülerim,
Bütün kuvvetimle bağırarak .
Azat olun gemilerim, azat olun gemilerim!

(Özgürlük, s. 38)

Cahit Külebi, “Bir Yılbaşı Gecesi” ve “Bir Bataklık Türküsü” şiirlerinde “Düşünce Özgürlüğüne Yasakların Getirilmesi” teması üzerinde durur.

“Bir Yılbaşı Gecesi” şiirinin ikinci dördlüğünde şair, görüş ve düşüncelerine zaman zaman karşı çıkıldığını, söylemek istediklerini rahat söyleyemediğini, susturulduğunu, şiirlerini yayımlayamadığını belirtir:

Çocuğumun elindeki ekmek
Ben laf söyledikçe azaldı,
Bu yüzden şiirler ceplerimde
Her zaman yarım kaldı.

(Bir Yılbaşı Gecesi, s. 64)

Şair, “Bir Bataklık Türküsü” şiirinde, insanların susturulduklarını, görüşlerinin engellendiğini, bir çıkış yolu bulamadıklarını ve bu sıkıntıya neden olan kişileri anlayamadıklarını ifade eder:

Çiçek açmasıydık; yeşil üstüne, kızıl yağmasıydık,
Sarı yağmasıydık, mor yağmasıydık, mavi yağmasıydık.
Neyleyim ki, bir türlü açılmıyorduk.
Doğanın mı bataklığındaydık biz, kişinin mi?
Anlayamıyorduk.

(Bir Bataklık Türküsü, s. 247)

İsmail Çetişli, “Bir Bataklık Türküsü” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar: “ ‘Bir Bataklık Türküsü’ şiiri, millî yozlaşmanın çok daha açık bir biçimde ele alındığı bir metindir. İfade biçimi bakımından kapalıdır ve şair benzetmelerle sonuca gitmeye çalışmaktadır.

Yozlaşmanın ‘bataklık’ kavramıyla sembolize edildiği ‘Bir Bataklık Türküsü’nde, insanın içinde bulunduğu olumsuzluklar sıralanırken; olumlu gelişmelere imkân ve fırsat tanınmaması vurgulanmaktadır.” (Çetişli, 1998: 202-203)

3.4.5 Toplumsal Huzurun ve Yaşam Düzeninin Bozulması

Cahit Külebi, bir kısım şiirlerinde 1950’li yılların sonlarına doğru Demokratik Parti iktidarı sırasında Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki şiddetli tartışma ve çekişmeler dolayısıyla toplumda huzurun kalmadığını, toplumun adeta ikiye bölündüğünü belirtir. 1960 sonrasındaki siyasi parti çekişmeleri yüzünden bu huzursuzluk ve bölünmenin gittikçe arttığı, özellikle gençlik örgütleri arasındaki kavgalar ve buna güvenlik kuvvetlerinin müdahaleleri sonucunda birçok gencin beklenmedik şekilde hayatını kaybettiği konularını işlemiş, bu çekişmeler ve bölünmeler karşısında hissettiği derin üzüntülerini dile getirmiştir. Onun bu konulara değindiği şiirlerini şöyle sıralayabiliriz: “Denizin Getirdikleri I”, “Sütten Kesilmiş Bu Yaşımda”, “28 Nisan”, “Bir Bataklık Türküsü”, “Yangın”, “Acı Dönem I-II”, “Sen Türkiyesin”, “Ağıt”, “28 Mayıs”, “İçimde Çalkalanan Bir Deniz”.

“Denizin Getirdikleri I” şiirinin ikinci dördlüğünde şair, insanların bozulan yaşam şartları, sorunların çokluğu nedeni ile yaşamın değerini, güzelliklerini anlayamamaları ve farkına varmadan yaşamalarını anlatır. Çocuklar ise bu ortamın farkında olmadan yaşamın güzelliklerinin tadını çıkararak yaşarlar:

Dağların ortasında, ayağımın dibinde

Çocuk gibiydi oynaşan nazlı sular;
Unuttuk, sevmesini çoktan unuttuk
Severse çocuklar sever.

(Denizin Getirdikleri I, s. 105)

Cahit Külebi, “28 Nisan” ve “Bir Bataklık Türküsü” şiirlerinde “Kişi, Toplum Üzerindeki Yasaklar ve Baskı” probleminden bahseder.

“28 Nisan” şiirinin dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci, dokuzuncu dörtlüklerinde kentlerde sorunların çok olduğu, insanların umutsuzluğu, yüzlerinin gülmediği, geleceğe dair hayal kuramadıkları belirtilir. Doğanın güzelliğinin farkında bile değillerdir. Toplumun faydasına olacak çalışmalara, iyi niyetli görüş ve düşüncelere değer verilmemektedir. Eşitlik ortadan kalkmış, çıkar ön plana geçmiştir. Eğitime ve bilime önem verilmemekte, kanunlar dikkate alınmamakta ve herkes çıkarı doğrultusunda hareket etmektedir. Bütün bunların sonucunda insanların huzuru ve mutluluğu yok olmuştur.

“28 Nisan” şiirinin 17. ve 18. dörtlüklerinde “Kişi ve Toplum Üzerindeki Yasaklarla Baskılar” üzerinde durulur. Bu dörtlüklerde, özgürlük isteyen insanlara yıllarca baskı, işkence yapıldığı, öldürüldüğü dile getirilir. Bunun sonucunda milletin geleceği karartılmış ve genç neslin yok olmasına neden olunmuştur:

Bayrak gibi saçlar darmadağın
Kız mı, erkek mi belli değildiler,
Kanrevan içinde, ter içinde
Özgürlük isteyenler devrildiler.

Sonra her şey sustu, meydan sustu,
Sustu özgürlük diye inleyenler.

Minareler, güvercinler, lambalar ağladı bütün gece.

Beyazıt meydanında gördü gidebilenler.

(28 Nisan, s. 230)

Cahit Külebi, “Bir Batakılık Türküsü” şiirinde insanların birbirinden ayrıldığını, bunun sonucunda zayıfladıklarını ve zor şartlarda hareket ettiklerini belirtir. Zaman zaman engellendiklerini, ellerindeki imkânların alındığını, hiçbir umudun kalmadığını ve çıkış yolu bulamadıklarını dile getirir. Bunun sonucunda, insanlar her türlü işkenceye maruz kalarak zor bir durum içinde yaşam mücadelesi verirler:

Topraktık. Avuç büyüklüğünde bin kez çatlıyorduk.

Pınardık. Bir parmak suyumuz bin kez kesiliyordu.

Ağaçtık, bin kez kuruyorduk, kabuklaşıyorduk.

Doğanın koyaklarına bakıyorduk. Oraları bile yeşilsizdi.

Bir tutam dişilik bulamıyorduk.

İnsan yüreğiydik. Usturalarla, sıırım çekiyorlardı.

Delikanlıydık, asıyorlardı, tutuşan sarkaçlardık.

Havaydık, boğuluyorduk. Bir yere sızamıyorduk.

Kursaktık, düğüm atıyorlardı. Tıkanıyorduk.

Milyon gemiydik, teker teker batırılıyorduk.

(Bir Batakılık Türküsü, s. 247)

Cahit Külebi, “Yangın” ve “28 Nisan” şiirlerinde “Kargaşa ve Şiddet Ortamı” üzerinde durur.

“Yangın” şiirinin ikinci dördlüğünde şair, insanlar arasında ayrımcılık çıkarıldığına, düşünce farklılıklarının bilinçli olarak oluşturulduğuna ve insanların yanlış yönlendirilerek karşı karşıya getirildiğine değinir. Bu yanlış düşünceler

yurdumuzun bütün şehirlerinde harekete geçirilerek büyük karışıklıklar, kavgalar olmuş, maddi ve manevi olarak insanların geleceği karartılmıştır.

Şair, bu karışıklığı, gruplaşmaları “Yüz binlerce dönüm ateş yaktık,” diyerek “Yangın” şiirinde açık bir şekilde ortaya koyar, sorunların önüne geçilemediğini belirtir:

Sonra sıra ormanlara geldi,
Yüz binlerce dönüm ateş yaktık,
Sivas’a kadar gidip bulduk,
Dikili tek ağaç bırakmadık.

(Yangın, s. 223)

“28 Nisan” şiirinin 11, 12, 13, 14, 15, 16. dörtlüklerinde ise Cahit Külebi, özgürlük isteyen insanların düşüncelerini, isteklerini yıllardan beri gerçekleştiremediklerini, muhakkak birileri tarafından önlerinin kesildiğini, fırsat eşitliği verilmediğini söyler. Özgürlük isteyen insanlar bir araya toplandıklarında, coştuklarında ise müdahale edilir ve sopalarla dağıtılırlar. Fakat insanların bütün bu baskılara rağmen özgürlüklerinden vazgeçemediklerini, özgürlük mücadelelerine devam edeceklerini ifade eder:

Karaydı motor sesleri, gölgeler kapkara
Birden dolup taşı meydanlar.
Kılıçlar uzundular, sopalar uzun,
Namlular genişti, karaydı kuyular kadar.

Ah kader, beklenmedik yolcu!
Sen hep ters zamanda gelirsin.
Umut isteriz, özgürlük isteriz yüz yıldan beri
Geçer karşıya dikilirsin.

Ah kader beklenmeden gelirsin
Bir yanda kılıçlar, sopalar, kara namlular
Bir yanda özgürlük diye, onur diye
Açılmış tertemiz avuçlar var.

(28 Nisan, s. 229-230)

Cahit Külebi, “28 Nisan” şiirinin diğer dörtlüklerinde de insanların aydın olan yönüyle, cahillik yönünü karşılaştırır. İnsanların çıkan karışıklıklarda, kargaşa ve şiddet ortamlarında ayırım yapılmadan millete düşman olan kişiler tarafından öldürüldüğünü belirtir. Ancak insanların yaşanan bu problemlere rağmen birlik beraberlik içinde karanlıktan kurtulmak için bilime, adalete, yaşama sarılarak en güzele en iyiye ulaşmıncaya kadar kötülüklerle mücadele edeceklerini dile getirir:

Bir yanda bilim, çalışma, inanç
Türküsü söyleyen dudaklar var.
Bir yanda kahpelik, kalleşlik
Küfürler, tekmeler, kurşunlar var.

Durdu iki yaka, bir an durdu,
Hayvanlar bile gitmedi üstlerine.
Birden kara gölgeler uludu,
Son kurşuna kadar boşalttı göğüslerine.

Yaşamaya son kurşuna kadar!
Son kurşuna kadar bilime.
Tüzeye son kurşuna kadar!
Son kurşuna kadar en güzele, en iyiye

(28 Nisan, s. 230)

Şair, “Acı Dönem I”, “Acı Dönem II”, “Bir Bataklık Türküsü” ve “Sen Türkiyesin” şiirlerinde “Ülkenin Karışıklığı ve Sorunların Çokluğu” probleminden bahseder.

Cahit Külebi, “Acı Dönem I” şiirinin birinci dördlüğünde ülkemizin geri kaldığını, toplumsal yapının bütün alanlarda zayıfladığını, hiçbir alanda yenilik yapılmadığını, kimsenin halkın sorunlarıyla ilgilenmediğini, bütün bu sorunların ise büyüyerek içinden çıkılmaz bir durum aldığını belirtir:

Dalgalı deniz gibi bir ülke,
Arap saçına dönmüş işler,
Ne tavşanın dağdan haberi,
Ne de yarayı deşen neşter.

(Acı Dönem I, s. 242)

“Acı Dönem II” şiirinin yedinci dördlüğünde Cahit Külebi, toplumun huzurunun olmadığını, kendisinin de mutsuz olduğunu, memleketin sorunlar içerisinde çıkmaza girdiğini belirtir. İnsanların eğitimsiz, vasıfsız olduğunu, kimsenin bu durumda iş bulamayacağını ifade eder:

Sen de mutsuz değil misin ey ozan?
Bulanık, batmış bir deniz.
Değil Almanya’da iş bulmak bu durumda
Askere bile gidemeyiz.

(Acı Dönem II, s. 244)

Vecihi Timuroğlu, “Acı Dönem II” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar: “Cahit Külebi, 1960-1980 arasında yazdığı şiirlerde, toplumun huzura kavuşması yönündeki umudunun boşa çıktığını gördüğü için üzgündür. Toplumsal çöküş, onu

mutsuz kılmaktadır. Bu toplumsal çöküşü de bütün açıklığıyla ‘Acı Dönem II’ şiiri ortaya koymaktadır.” (Timuroğlu, 1995: 162-163)

Cahit Külebi, “Bir Bataklık Türküsü” şiirinde insanların birlik oluşturmayıp birbirlerinden ayrıldıklarını, gruplaştıklarını ve sonrasında gelişen olayların sonucunda ülkenin huzurunun bozulduğunu anlatır. Ülkenin huzurunun bozulmasıyla birlikte çıkan karışıklıklarda insanlar ölmüş, büyük kayıplar, acılar yaşanmış, bu düzensizliklerden, sorunlardan herkes zarar görmüş, zorlu senelerin yaşanmasına da neden olunmuştur:

Dağların derin suları yukarıya yükseliyordu, varamıyorduk.

Yoksunduk. Gitgide azalıyorduk, başkaldıramıyorduk.

(Bir Bataklık Türküsü, s. 247)

“Sen Türkiyesin” şiirinin ikinci dördlüğünde şair, Türkiye’nin bütün bölgelerinde birikmiş sorunların olduğunu, bu sorunların çözülmesi gerektiğini belirtir:

Açsın sen, tokluk ne bilmezsin!

Çektiğin acının emciği yine acı.

Haşhaşsın, petrolsün, yağmursun,

Öyle sorunlarsın ki, çözdükçe tükenmezsin.

(Sen Türkiyesin, s. 249)

Muzaffer Uyguner, “Sen Türkiyesin” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar: “Eski şiirlerinin havasında görülen ‘Sen Türkiyesin’ şiirinde bile Külebi, aydınlıklardan, mutluluklardan, gelecek iyi günlerden söz etmemektedir. Artık onun Türkiye’si, yoksul ve çalımlı, tokluk bilmeyen bir aç, koşmayan atlarla yapılan bir yarış, düğensiz harman, rüzgârı esmeyen teçtir; kanadı kırık bir ‘imge kuşu’, çiçek açıp da yemiş vermeyen bir ağaçtır.” (Uyguner, 1980: 604)

Cahit Külebi “Yangın”, “Ağıt”, “28 Mayıs”, “Acı Dönem I”, “Acı Dönem II” ve “İçimde Çalkalanan Bir Deniz” şiirlerinde “Düzen Ortamının ve Huzurun Yok Olması” probleminin üzerinde durur.

“Yangın” şiirinde Cahit Külebi, insanların birlik ve beraberlik ruhunun, güzel düşüncelerinin çeşitli yollarla yok edildiğini, bunun sonucunda gruplaşmaların olduğunu ve ayrımcılık çıkarıldığını anlatır. Bu yanlış davranışlar yurdumuzun bütün bölgelerinde, insanların zihinlerinde harekete geçirilmiş, bütün bunların sonucunda karışıklıklar nedeniyle toplumun huzuru, mutluluğu yok olmuştur:

Şimdi damlarda yanıp söner
İsli lambalar gibi insan gözleri.
Daha çok atılacak, it gibi sokaklara
Delik deşik insan ölüleri.

(Yangın, s. 223)

“Ağıt” şiirinin dördüncü dördlüğünde şair, gençlerin hayat dolu, çevrelerinde olan biten tehlikeden habersiz, gençliğin vermiş olduğu coşkuyla hareket ettiklerini dile getirir. Ayrımcı düşüncelerin sonucunda acımasızca öldürülmüşlerdir. Anadolu’daki bu durumun bütün milleti büyük sıkıntılara soktuğunu, milletin geleceğinin karartıldığını belirtir:

Ateş çevresinde uçuşan pervaneler gibiydiler.
Uğradılar ceylanlar gibi yağlı kurşunlara.
Sivaslı, Malatyalı anaların bebeleriydiler.
Onlar ki bütün Anadolu’ydular...geri gelmez bir daha.

(Ağıt, s. 225)

Mustafa Şerif Onaran, “Ağıt” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar:
“Külebi, toplumsal çatışmalarda gepegenç ölen nice insana ‘Ağıt’ yakar, ozan yüreği

onların acılarıyla dalgalanır. Bunun bir örneği de 1971 yılında yazdığı ‘Ağıt’ şiiridir.” (Onaran, 2004: 51)

“28 Mayıs” şiirinde Cahit Külebi, belli bir dönemde memleketin huzurunun bozulduğunu, insanların fakirleştiğini, insanlar üzerinde baskı oluşturulduğunu, insan haklarının engellendiğini, kardeşliğin yok edildiğini ifade eder:

Ey kardeşi kardeşine kırdıran!

Ey göz diken yetimin ekmeğine!

Gözyaşı dökmeye yasak koyan,

Zincir vuran tarihin ellerine!

Sansar gibi halkımızı boğduran!

(28 Mayıs, s. 231)

Şair, “Acı Dönem I” şiirinin üçüncü dördlüğünde insanların hayattan bıktığını, yaşam şartlarının gittikçe zorlaştığını, huzursuzluğun topluma yayıldığını ve toplumda insanlar arasında kargaşanın başladığını, umutların tükenmişliğini ortaya koyar:

Ve öfke dağlardan akan sel

Dolmakta bu kan denizine.

Umut uçup gitmiş yıllar boyu,

Kardeşler düşman birbirine.

(Acı Dönem I, s. 242)

“Acı Dönem II” şiirinin beşinci ve altıncı dördlüğünde Cahit Külebi, toplumda düzenin bozulduğunu, insanların birbirine değer vermediğini, yardımcı olmadığını belirtir. Çalışmak için iş bulunamadığını, insanların ne yapacağını bilemediğini, birbirlerine zarar vermeye başladıklarını ve insani değerlerin yok olduğunu ifade eder:

Ve karmaşa bir kara bulut olmuş
Ne güneş açar, ne yağmur yağar,
Kurt sürüleri...öldüren öldürene
İnsanın değeri yok sinek kadar.

İnsanın değeri yok sinek kadar,
Yalan, kandırmaca, vurgun,
Halkımızın bir ucu savurmacada,
Bir ucuysa dibinde yoksulluğun.

(Acı Dönem II, s. 244)

3.4.6 Toplumun Ahlâk Problemi: Yanlış Davranışlar

Cahit Külebi, bazı şiirlerinde de toplumdaki ahlâk problemi üzerinde durur ve bazı yanlış tutum ve davranışlara işaret eder. Bazı şiirlerde de aile ilişkilerinde özellikle karı-koca ilişkilerindeki sadakatsizlik ve sevgi kavramının önemini kaybetmesi üzerinde durulur. Bütün bunlar toplumsal ahlâkın gitgide bozulup zayıfladığını gösteren işaretler gibidir.

“Denizin Getirdikleri II”, “İçimde Çalkalanan Bir Deniz”, “Tilki Suratlı Bir Herif” şiirlerinde “Toplumdaki Yanlış Davranışlar”dan bazılarına değinilir.

“Denizin Getirdikleri II” şiirinin altıncı dördlüğünde Cahit Külebi, insanların ahlâksızlaştığını, ahlâksız insanlar gördüğünü ve bu kişilerin topluma zararı olduğu için, kendisinin küfür söyleyecek derece de moralinin bozulduğunu bildirir:

İnsanlar! şeytanın sütkardeşi!
Bazı bazı sizleri de gördüm uzaktan;
O zaman sövmek geldi içimden
Ayıptır söylemesi...

(Denizin Getirdikleri II, s. 107)

Cahit Külebi, “İçimde Çalkalanan Bir Deniz” şiirinde insani değerlerden uzaklaştığını, bütün güzel değerlerin yok edilip ayaklar altına alındığını belirtir. İnsanların kalplerinin karalaştığını, gelecek günlerin sıkıntılı gözüküğünü, insanların yanlışlıklarla iç içe düşünmeden araştırmadan yaşayarak hayatlarını boşa geçirdiklerini anlatır.

“Tilki Suratlı Bir Herif” şiirinde evli olan bir kişinin eşini aldatmasından söz edilir:

Ve nasıl bakar baygın baygın
O çingene karası yüze?
Külebi, düş kırğını, bulutlar
Bugün de oturdu yüreğimize.

(Tilki Suratlı Bir Herif, s. 268)

Şair, ilk şiirlerinden olan “Gidene”, “Koşma”, “Kadınlar II” ve “Kayıp Sevda” başlıklı şiirlerinde karı-koca ilişkilerindeki sadakatsizlik, sevgi kavramının önemini kaybetmesi temasına değinir.

“Gidene” şiirinin ikinci dörtlüğünde Cahit Külebi, bir insanın sevdiği bir kişinin hiçbir açıklama yapmadan gitmesi üzerine duyduğu üzüntüyü ifade eder:

Er olan gidene ağlamaz derken,
Bir şey söylemeden veda ederken,
Sen koyu gecede uçup giderken,
Yorgun umudumu ağlatacağım.

(Uyguner, 1991: 30)

Muzaffer Uyguner, “Gidene” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar:

“ ‘İhtiyar Katır’ şiiri gibi koşma kalıbı ile yazılan bu şiirde umutsuz bir aşkın yankısı görülür.” (Uyguner, 1991: 30)

Cahit Külebi, “Koşma” şiirinin ikinci ve üçüncü dördlüklerinde ilişkilerin sevgi, saygı üzerine kurulu olmadığını, verilen ümitlerin, sözlerin zamanla boşa çıktığını, tutulmadığını ve en önemlisi ilişkilerde vefasızlığın hâkim olduğunu dile getirir:

Güzel bulsan havalarda kaparsın,
Şahin olur gözlerinde uçarsın,
Ne vakit ki saçlarından tutarsın,
İki üç tel kalır elde, ne fayda.

Zaman olur kıymetini bilirler,
Zaman olur sana ümit verirler,
En sonunda yerden yere vururlar,
Talihsizlik varsa serde, ne fayda.

(Çetişli, 1998: 354)

“Kadınlar II” şiirinin dördüncü dördlüğünde Cahit Külebi, bir kişinin sevdalısının kendinden ayrılması sonucu bunalıma girdiğini, ilişkilerin pamuk ipliğine bağlı olduğunu belirtir. Bu yaşanan olay ise kişiyi çok etkilemiş, etkisinden kurtulamamıştır:

Geçen gece rasgeldim birine
Uzun uzun içini döktü,
Sevdalısı bırakmış peşini
Dünya zindan olmuş gözüne.

(Kadınlar II, s. 72)

“Kayıp Sevda” şiirinin dördüncü ve beşinci dördlüğünde şair, insanlar arasındaki ilişkilerin, sevgilerin, geçmişte olduğu kadar vefalı, sadakatli olmadığını söyler. Geçen günlerin insanları da değiştirdiğini, günümüzde sadece her şeyin

adının ve sözünün kaldığını ifade eder. Geçmişte olduğu gibi hiçbir şeyin yürekten söylenmediğini, dilin ucuyla söylendiğini belirtir. Sonuç olarak sevdaların romanlarda, geçmişte kaldığını; yaşanan zamanda insanların hiçbir şeyin değerini bilmediğini ortaya koyar:

Şimdi de kızlar sokaklarda,

Minnacık eller, ayaklar, saçlar.

Ama nerde onlar, nerde Ophelia.

Nerde evvel zaman içindeki aşklar.

Sevdamız kayboldu zamanlarda.

Dişi ceylanla erkek ceylan

Ayrı yönlere koşar gider.

Bir sevişmek kaldı romanlarda.

(Kayıp Sevda, s. 149)

3.4.7 İnsan İlişkilerindeki Bozulma: Çıkarıcı Davranışlar

Cahit Külebi, bir kısım şiirlerinde toplumda insanlar arasındaki ilişkilerin bozulması, ilişkilerin çoğu zaman çıkar esasına dayanması, haklının değil, kuvvetlinin üstün gelmesi ve toplumda fakirler ile zenginler arasındaki uçurumun böylece gittikçe artması gibi problemler üzerinde durur. Bu gibi konulara değindiği şiirleri şöylece sıralayabiliriz: “Farenin Ölümü”, “Türk Mavisi”, “Karanlıkta”, “Dönem”, “Acı Dönem II”, “Dost”, “Batı”, “Bir Bataklik Türküsü”, “Yüzünü Gergeflerde İşledim”, “Bir Yılbaşı Gecesi”, “Zerdali Ağacı II”, “Bir Umut”.

“Farenin Ölümü” şiirinde şair, yalnız yaşayan garip bir insandan bahseder. Bu garip kişi hasta ve yalnızdır. Bakımsızlıktan halsiz düşmüştür, yardım eden kimse yoktur. Yaşadığı yer ise karanlık, yaşamaya elverişli değildir. Günlerdir, hastalığıyla boğuşarak sahipsiz ve yalnız bir şekilde can verir.

Şair, insanın güçlü kuvvetli olduğu zamanlarda iyiliği elden bırakmaması gerektiğini, insanlara ve bütün canlılara insan olmanın gereği olarak iyi davranılmasını ve kimseye zulmedilmemesini vurgular. Çünkü her başlangıcın bir sonu vardır, güçlüyken güçsüz duruma düşülebileceğini unutmamak gerekir. Zor durumda olan kimsesiz insanlara yardım edilmelidir:

Umutsuzdu, yalnızdı, hali yoktu,
Canı çok yanıyordu günlerden beri.
Ne alnında dolaşan bir dost eli
Ne yardım isteyecek kimsesi vardı,
Ne Tanrısı, ne de peygamberi.

Günlerdir karanlık deliklerde
Yanıp sönyordu gözleri.
Sevinç değil ki paylaşılsın
Kendi kendinindi kaderi.

...

Bir varken bir yok oldu,
İşte dünyamızın işleri .

(Farenin Ölümü, s. 139)

“Türk Mavisi” şiirinde Cahit Külebi, insanların birbirlerine yardımcı olmak yerine kötülük düşündüklerini, birbirlerini istemediklerini, hep ben kazanayım diyerek çıkar peşinde koştuklarını, fırsat buldukça birbirlerini tuzağa düşürdüklerini, bu yanlış davranışlarıyla da toplumun düzenini bozduklarını ifade eder:

Herkes birbirinin sırtında.
Birbirinin cebinde herkesin eli.
Hoyratlığı yeşertiyorlar

Maviye övgüler söylerken,
Bulandırıyorlar denizleri.

(Türk Mavisi, s. 205)

Cahit Külebi, “Karanlıkta” şiirinde dünyada insanlar arasında düzenin bozulduğunu, insanların kalabalıktan başka bir şey ifade etmediklerini, birbirlerine yardımcı olmadıklarını ve şahsi çıkarlarına göre hareket ettiklerini dile getirir.

Bazı insanların tembel ve dolandırıcı olduğuna, çalışmaktan kaçtığına, içlerindeki dolandırıcılık düşüncesiyle yanlış yollardan gelir elde ettiklerine değinir.

“Karanlıkta” şiirinin son dördlüğünde, bilinçsiz insanların ileriye düşünemediklerini, bu nedenle bir şeyin sahibi olamadıklarını; karınlarını doyurmaktan başka amaçlarının bulunmadığını, birbirlerinin ellerindeki ekmeği çaldıklarını bu durumun sonuçlarının topluma zarar verdiğini belirtir:

Okyanusta batan gemilerde

Acımasız, sorumsuz kalabalık.

Gücü gücü yetene:

Büyük balık, orta balık, küçük balık.

...

Bunlarda acıma olmadığından

Umutları da, sevgileri de yok.

Kalakalmışlar öyle...

Ne çabalama var, önlerinde ne ufuk.

Bunlarda inanç olmadığından

Saçları süpürge gibi kadınlarının

İçinde şeytanlar yuva yapmış,

Davul gibi şişmiş karınlarının.

(Karanlıkta, s. 211-212)

İsmail Çetişli, “Karanlıkta” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar:

“ ‘Karanlık’ta; acıma, inanç, bilinç, akıl, umut gibi müsbet değerlerden yoksun, şeytanların içlerine yuva yaptığı insanlar, birbirlerini boğmaktadırlar. Öyle bir dünya kurmuşlardır ki, bu dünyadaki hâkim felsefe; ‘Gücü gücü yetene’ dir.”
(Çetişli, 1998: 203)

Cahit Külebi, “Dönem” şiirinde yurdunu çok sevdiğini, yurdunun ve insanların sıkıntıları için üzüldüğünü belirtir. Toplumda ise kötülüklerin çoğalarak iyilikleri yok etmesi, insanların insani değerlerinden uzaklaşmaları ve bu yaşanan olumsuzlukların karşısında sessiz sedasız beklemenin de bir çare olmadığını ifade eder. Şair, memleketinin gittiği veya gitmediği, gördüğü veya görmediği herhangi bir yerinde bir problem, insanlar arasında bir sorun olduğunu öğrendiğinde içi sızlar:

Karlı dağların ötesinde, uzak...

Ne kadar uzaklık varsa benim yurdum,

Özlemim, umutlarım, gençliğim.

Ve insan olmanın sızlayışı

Ve kayıp giden erdem

Ve karanlığın güneşi kemirmesi

Sessiz sedasız.

Beklemelerde çare yok.

(Dönem, s. 215)

“Acı Dönem II” şiirinde Cahit Külebi, insani değerlerin yok olduğunu anlatmak ister. İnsanların birbirlerini düşünmediklerini, bir kısım insanların varlık içinde israf ederek yaşadıklarını bir kısmının da yoksulluk içinde yaşam sürdüğünü

söyler. Bunun sonucunda toplumda tabakalaşmalar oluşarak zenginler ve yoksullar sınıfı meydana gelmiş, huzur bozulmuştur:

Halkımızın bir ucu savurmacada,

Bir ucuysa dibinde yoksulluğun.

(Acı Dönem, s. 244)

Cahit Külebi, “Dost”, “Batı”, “Bir Bataklık Türküsü” ve “Yüzünü Gergeflerde İşledim” şiirlerinde “Kişiler Arası İlişkilerin Önemi Kaybetmesi” probleminde bahseder.

“Dost” şiirinde Cahit Külebi, anlayabildiği güvendiği bir dostunun yanına gelmesini ister. Fakat gelirken kimseye görünmeden gelmesini, çevrede güvenilecek insanın az olduğunu belirtir. Dostundan başkasının kendisini anlayamayacağını, kimseye güvenemediğini, sır veremediğini söyler. Dostuyla sabahlara kadar oturup konuşmak, güzel şeyler düşünmek ve sıkıntılarından kurtulup rahatlamak ister.

Şiirin son kısımlarında insanların çoğunun iyi gün dostu olduğunu belirterek “İşte yalnız sen varsın.” ifadesiyle sırlarını sadece dostuyla paylaşabileceğini bildirir. Gördükleri ve yaşadıkları şeyler onu çok yormuştur:

Bir gece habersiz bize gel

Merdivenler gıcırdamasın,

Öyle yorgunum ki hiç sorma

Sen halimden anlarsın.

Sabahlara kadar oturup konuşalım

Kimse duymasın.

Mavi bir gökyüzümüz olsun, kanatlarımız

Dokunarak uçalım.

İnsanlardan buz gibi soğudum,

İşte yalnız sen varsın.
Öyle halsizim ki hiç sorma
Anlarsın.

(Dost, s. 78)

Cahit Külebi, “Batı” şiirinde bir kişinin daha iyi şartlarda yaşamak için kendi yaşadığı yeri terk ederek büyük şehirlere gittiğini anlatır. Büyük şehirlerde ise bu kişinin umduğunu bulamayarak, yalanlarla, kötülüklerle, yüze gülmelerle, sahte çıkar üzerine kurulu dostluklarla, samimiyetsiz ortamlarla karşılaştığını belirtir. İnsanların da bu düzensizlikler içerisinde zorluklarla yaşamaya çalıştığını, çok insanın kendi güzelliklerinden istemeyerek uzaklaştığını dile getirir:

Sen bir gölge gibi şehirden şehire
Kendini kaybetmekten başka ne yaptın?
Kalabalıklar ürkütür insanı,
Düşünmeye, sevmeye fayda etmez.
Yalanlar, kötülükler, yüze gülmeler
Ve bağlanmalar bilinmeden
Ve ossaat kopup gitmeler
Ve düşüncenin düşünceye çarpması
Ve aydınlıklar pırıl pırıl
Ve sayrılıklar, umutsuzluklar, hayıflanmalar
Ve aydın yüzler, çakıp sönen
Ve sevecenlik ve kin ve keder.

(Batı, s. 193)

“Yüzünü Gergeflerde İşledim” şiirinde Cahit Külebi, insanların birbirlerine değer verdiklerini, çevrelerindeki insanlarla dost olduklarını belirtir. Dost oldukları

insanlardan bazılarının, farklı farklı huylarının olduğunu, bu nedenle insan ilişkilerinde güvenin kaybolduğunu, insana yakışacak güzel vasıfların yerini tutarsız düşüncelerin aldığını vurgular. İnsanların güzel huylarının kaybolmasından dolayı da gönüllerde burukluğun, hüznün oluştuğunu ifade eder.

Şair, insanlardan bazılarının diğer insanlara faydalı ve yardımcı olmayı düşündüğünü ifade eder. Fakat bu iyi niyetli kişiler bu düşüncelerinde yalnız kalırlar.

“Yüzünü Gergeflerde İşledim” şiirinin son dörtlüğünde Cahit Külebi, insanların üzerindeki güzel vasıfların -sorumluluk, doğruluk, paylaşma vs.- yok olduğunu, herkesin çıkarı doğrultusunda hareket ettiğini ortaya koyar. Artık sağlam insan ilişkilerinin kurulmasının ve devamının çok zor olduğunu, bu güzelliklerin geride kalarak yok olduğunu söyler:

Yüzünü gergeflerde işledim,
Kancık düğümler kaşlarında,
Çamurlu bir deniz gibiydin,
Örümcek nakışlar saçlarında.

Ve uçsuz bucaksızdı hüznün,
Bereketli ürünü gönlümüzün.
Bozkırda yansıyan bir nakış
Yürekten yüreğe köprümüzün.

...

Şimdi nerde aldatmasız yaşantı?
Nerde o gümüşten köprüler?
Nerde umut, nerde sevgi, nerde yiğitlik?
Birer gömüt oldu bütün türküler.

(Yüzünü Gergeflerde İşledim, s. 262)

Şair, “Bir Yılbaşı Gecesi” şiirinin yedinci dördlüğünde, “Zerdali Ağacı II” şiirinin birinci dördlüğü ile “Bir Umut” şiirinin ikinci dördlüğünde de “Çıkar Amaçlı İlişkiler” konusuna değinir.

3.4.8 Bazı Toplum Kesimleri: Kadınlar.

Cahit Külebi, şiirlerinde bazı toplum kesimlerinin durumu üzerinde de durmuştur. Bir kısım şiirinde çocuklara doğrunun ve yanlışın iyi öğretilmediğinden, gençlere sahip çıkılmadığından söz eder. En çok da Türk kadınının ağır şartlar altında çalışmaları, bu durumun narin bir yaratılışa sahip kadınları tükettiği konusuna dikkat çeker.

Şair, “Yurdumuz” ve “Kadınlar III” şiirlerinde kadınların durumunu ele alır.

“Yurdumuz” şiirinde şair, yurdumuzun kadınlarının geçimlerini sağlayabilmek için zor şartlar altında çalıştıklarını söyler. Kadınlar ya çınar gibi sağlam olup çalışmak zorundadırlar ya da bu zorlu çalışma şartlarına dayanamayarak verem gibi ölümcül hastalıklara yakalanmakta ve ölmektedirler:

Ya yurdumuzun kadınları

Hep yanık tenlidirler;

Ya yurdumuzun kadınları

Hep yanık tenlidirler;

Hepsi de çınar gibi

Yahut veremlidirler.

(Yurdumuz, s. 40)

“Kadınlar III” şiirinde Cahit Külebi, kendi yaşadığı Niksar’da kadınların toplum içindeki yerini belirterek tarlalarda çalıştıklarını, karanlık odalarda tütün dizdiklerini, ailelerine maddi katkıda bulduklarını, fedakâr ve çalışkan olduklarını

dile getirir. Aslında bu sıkıntıyı çekenler sade Niksar'daki kadınlar değil, bütün Anadolu kadınlarıdır.

Cahit Külebi, memleketin değişik şehirlerinde kaldığını, buralarda da kadınların kendilerini tüketecek ölçüde ağır şartlarda çalışmak zorunda kaldıklarını üzüntüyle anlatır:

Sade bunlar mı Cahit Külebi!

Doğup büyüdüğün Niksar'da

Kadınlar görmedin mi?

Kaybolur gider sanırdın

Tarla çapalarken güneş altında;

Karanlık odalarda tütün dizerken

Yanıp sönerdi ıslak ıslak

Yeşil tütün renginde gözleri.

Sade bunlar mı Cahit Külebi!

Kayseri'de, Adana'da, İzmir'de

Kadınlar görmedin mi?

Bir yırtık mendile benzerdiler,

(Kadınlar III, s. 73)

Vecihi Timuroğlu, “Kadınlar III” şiiri hakkında şu değerlendirmeyi yapar: “Bütün ülkemizin kadınlarını aynı saygınlıkla anlatır. Bir de, onları üretim sürecinde yansıtması güzel. Tarlada, işyerinde, çalışırken. Kimi zaman, ‘Sade bunlar mı Cahit Külebi?’ diye kükrer, yurdunun bütün kadınlarını sayıp dökmek ister.” (Timuroğlu, 1995: 179-180)

Cahit Külebi, böylece “Memleketin Genel Problemleri” üzerinde durduğu şiirlerinde çoğunlukla Anadolu coğrafyası ve ikliminin elverişsizliği dolayısıyla

toplumumuzun çektiği sıkıntılarını, toplumun yoksulluğunu, geriliğini, işsizlik problemini, büyük şehirlere göç etmek zorunda kalmasını, savaşların ve özellikle II. Dünya Savaşı'nın yarattığı sosyal problemleri, 1950 sonrasındaki yıllarda yaşanan parti çekişmelerinin toplumda yol açtığı bölünme ve kamplaşmaları ele alır. Bir kısım şiirinde de o toplumdaki aile ilişkilerinin, sosyal dayanışmanın zayıflaması, insani değerlerin azalması ve çıkarıcılığın güçlenmesi gibi problemlere değinir.

Bölüm 4

CAHİT KÜLEBİ’NİN ŞİİRLERİNDE SOSYAL PROBLEMLERE GETİRDİĞİ ÇÖZÜMLER

Toplumun her zaman huzur ve aydınlığa doğru yol almasını arzulayan Cahit Külebi, yaşamı boyunca toplumdaki sosyal problemleri şiirleriyle ortaya koymuştur. Bu şiirlerinde toplumun acılarını, sevinçlerini, insanların umudunu, yoksunluğunu bulmak mümkündür.

Bütün bu şiirlerinde Cahit Külebi, daha çok toplumun problemlerini sergilemek yoluna gitmiş, açık seçik çözüm önerilerinden pek söz etmemiştir. Belki de şairin görevinin çözümlenmekten çok göstermek olduğunu düşündüğü için böyle yapmıştır. Bununla birlikte o, toplumun en önemli problemlerinden birinin yoksulluk ve köyden şehre göç etme zorunluluğu olduğunu belirtir ve bunu idarecilerin çözmesi gerektiğinden dolayı olarak söz eder. Çalışanın hakkını alabileceği adil bir ekonomik düzen kurulması ve toplumun bu şekilde huzur içinde yaşamasının sağlanması gerektiği şiirlerde sık sık ima edilen hususlardan biridir.

Toplumda yoksulluk ve haksızlıktan en fazla etkilenen, çalışma hayatının en fazla yükünü çeken kitle ise kadınlardır. Cahit Külebi en çok kadınlara üzülür ve onların probleminin çözümlenmesini özellikle idareci tabakadan bekler.

Eşitliğe dayalı, adil bir düzenin kurulması toplum bireyleri arasındaki ilişkileri de düzeltecek, dayanışmayı ve yardımlaşma duygusunu kuvvetlendirecektir. Toplumda böylece sevgi ve barış duyguları, düşünceleri kuvvetlenecektir. Cahit

Külebi bütün bunları genellikle idarecilerden bekler. Onların yanlış tutumlarının toplumda hem haksızlık ve yoksulluklara hem de bölünme ve kamplaşmalara yol açtığına inanır. Özellikle 1960-1980 yılları arasındaki siyasi ve ideolojik çekişmelerde en büyük kusur payını açıkça değil, dolaylı söylese bile idarecilere yükler.

Cahit Külebi'nin yoksulluk, adaletsizlik, huzur ve güven duygusunun yokluğu gibi temaların yanı sıra en fazla ele aldığı temalardan birisi de toplumdaki cehalet temasıdır. O, bunun çözümünü de büyük ölçüde öğretmenlerden bekler ve onlara bu konuda büyük bir sorumluluk düştüğünü şiirlerinde sık sık ifade eder.

Şimdi bütün bu hususlara bazı şiir kitaplarını ve şiirlerini söz konusu ederek biraz daha açmaya çalışalım:

Cahit Külebi''yi ilk şiir kitaplarından olan *Adamın Biri*, *Rüzgâr*, *Atatürk Kurtuluş Savaşında* ve *Yeşeren Otlar* da gelecek konusunda daha umutlu, iyimser bir tavır içinde buluruz. Fakat senelerin geçmesi ve sorunların çözümsüz kalması sonucunda toplumun sıkıntılarının arttığını gören Cahit Külebi, umutlarını yitirmeye başlar.

Şair, *Süt* kitabından itibaren de “düşüncenin ağırlıkta olduğu şiirlere” doğru bir eğilim göstermiş ve biraz da “çatal dişli ifadeler” kullanmıştır. 1960-1980 dönemini anlatan *Yangın* kitabında ise toplumsal düzenin, huzurun yok olduğunu vurgular. Toplum bir yangının içindedir, kurtuluş çareleri aranmaktadır. Cahit Külebi, yaşanan bu huzursuzluklara, gençlerin ölümlerine, yok oluşlarına “Yitmiş”, “Yangın” şiirlerinde belirttiği gibi bütün içtenliğiyle üzülmemektedir. Aranılan “Türk Mavisi” bulunamamıştır.

Bazı şiirlerinde Cahit Külebi'nin sorgulayıcı ifadeleriyle, huzur için iyi dilekleriyle, ince dokunaklı eleştirilerinin ve düşüncelerinin gerçekleşmediğini

gördüğünde ise hüznleriyle, kırgınlıklarıyla karşılaşırız. Şiirlerinden bazılarında ders çıkarırız, bazılarında da Cahit Külebi'nin sorunları anlattığını fakat tepkisiz kaldığını görürüz. Ancak Cahit Külebi genelde sorunları dile getirmektedir.

İlk şiirlerinde Cahit Külebi gurbet, hüznün, ölüm, ayrılık, insanların insani değerlerinden uzaklaşmaları, kişiler arası ilişkilerin önemini kaybetmesi üzerinde durur. “İhtiyar Katır”, “Gidene”, “Koşma” şiirlerinde de sosyal problemlere değinir.

Şair, ayrıca bu şiirlerinde insanlar arasındaki sorunlara, yaşanan acılara, savaşlara, kadınların zorlu yaşamlarına, kendi çocukluk anlarına da yer verir. Örnek verecek olursak “Cebeci Köprüsü” şiirinde Cahit Külebi, insanlar arasındaki çekişmelerin, anlaşmazlıkların basit sebeplerle meydana geldiğini söyler. “Cebeci Köprüsü” şiirinin hemen arkasından gelen “Günler Bana Bir Hikâye Anlattı” şiirinde ise problemler karşısındaki üzgünlüğünü, duyarlılığını ortaya koyar:

Dayanamıyorum onların haline

Yüreğime oklar saplanıyor.

(Günler Bana Bir Hikâye Anlattı, s. 63)

“Bir Yılbaşı Gecesi Şiiri”nde şair sorgulayıcı, eleştiren ifadeler kullanır. “Kadınlar III” şiirinde, kadınların hayat karşısındaki yaşadıkları zorlukları dile getirir ve onlara yardımcı olunmasını, destek çıkılmasını ister. Bu duygularını aşağıdaki şiirde dile getirir:

Otuzuna bile basmadan, dostlar!

Ölüp gidersem

Ardımdan ağlamayın!

Yalnız kadınlar için,

Yalnız onlar için ağlayın!

(Kadınlar III, s. 73)

“Dost” şiirinde Cahit Külebi, insanların yaptıkları yanlış davranışlar karşısındaki bıkkınlığını, yorgunluğunu, üzgünlüğünü ifade eder.

“Denizin Getirdikleri I, II” şiirlerinde ise Cahit Külebi insani değerlerden, insan ilişkilerine verilen önemden uzaklaştığını, sevmenin unutulduğunu belirtir. Bu karmaşanın içindeki çaresiz çocuklara da üzülür.

Yeşeren Otlar şiir kitabının şairin diğer kitaplarından ayrılan en büyük farkını ise, sosyal temalardan biraz uzaklaşarak ferdi temalara doğru bir yönelim göstermiş olmasıdır, diye belirleyebiliriz. Bununla birlikte bu kitaptaki bazı şiirler de yine sosyal temalara yer verir. Söz gelişi “Yağmur Altında” şiirinde sağlık hizmetlerinin yetersizliği üzerinde durur. İnsanların sağlık hizmetlerinin yetersizliğinden dolayı uzak şehirlere kağnılar üzerinde götürülürken yetiştirilemeyip yollarda can verdiklerine üzülür ve bu üzgünlüğünü “Taş değil canlıydı kardeşler, düşünün bir kere!” mısrası ile dile getirir.

Süt kitabındaki şiirlerinde Cahit Külebi, köylerimizin ve Anadolu’nun bazı bölgelerinin unutulmuşluğuna, şehir yaşantısının problemlerine, köy çocuklarının eğitim sorunlarına değinir. Şair şiirlerinden bazılarında olduğu gibi “Köy Öğretmenleri I, II” şiirlerinde sorunlara, -kendisi de öğretmen olduğu için- çok isabetli çözüm önerileri getirir ve köy öğretmenlerine sorunların çözülmesi yönünde sorumluluklar yükler.

“Tek Tanrı Sevi” şiirinde Cahit Külebi, Erzurum’un büyük bir toprak parçası üzerinde kurulu olduğunu, ancak doğa şartları ve bitki örtüsünün verimsizliği, kimsenin bu bölgelerle ilgilenmemesi nedenleriyle yoksul kaldığını, bu yoksulluktan kurtulmak için de insanların başka şehirlere göç ettiklerini belirtir. Kimsenin bu problemler ile ilgilenmemesine, sorunların çözümsüz bırakılmasına kırgın ve üzgündür.

Cahit Külebi, “Köy Öğretmenleri I” şiirinde yurdumuzun büyüklüğünden, köylerimizin uzaklığından, haraplığından, imkânlarının kısıtlı olduğundan bahseder. Şair, öğretmenlere “kara göklerin yıldızları” diyerek seslenmekte köylerimizde karşılaşılabilecekleri sıkıntılara, yokluklara, imkânsızlıklara yenilmeyerek ayakta kalmalarını çocuklara, insanlara yardımcı olarak onları bilginin, ilmin ışığında yaşadıkları sıkıntılardan kurtarmalarını, eğitmelerini ister:

Siz kara göklerin yıldızları

Işıtın yurdumuzu sabaha kadar!

Ama düşe kalka, ama yiğit, ama umutlu...

Alın benim gönlümden de o kadar

(Köy Öğretmenleri I, s. 185)

“Köy Öğretmenleri II” şiirinde şair, köylerin sıkıntılarını dile getirip çocukların okumak için çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını, eğitim ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını ve yokluk içinde yaşadıklarını ifade eder.

Köy çocuklarının eğitim öğretim ihtiyaçlarının karşılanması ve köylerin sorunlarının çözümü için de Cahit Külebi, öğretmenlerin öğretmen olmadan önce köylerinde yaşadıkları sıkıntıları unutmamalarını, köyelerine meslek sahibi olarak gidip hizmet etmeleri gerektiğini belirtir. Eğer öğretmenler köyelerine hizmet etmek için gitmezlerse bu sefer de sorunlar büyüyecek, köy çocukları eğitimsiz kalacak ve köylerin problemleri de çoğalacaktır. Bu nedenlerle öğretmenlerin zorda olsa bazı sıkıntılara katlanmaları, köylere ışık, eğitim, çözüm götürmeleri gerekmektedir:

Çemişkezek’te, Patnos’ta, Malazgirt’te doğanlar

Bütün bunları düşünmelisiniz.

Yüce ırmaklar gibi sessiz, sürekli

Kağnılarla, arabalarla, kamyonlarla

Akıp köylere gitmelisiniz!

Yurdumuza ışık iletmelisiniz.

(Köy Öğretmenleri II, s. 187)

Cahit Külebi, *Türk Mavisi* şiir kitabında sorunların giderilebileceği, aranan huzur ortamına kavuşulacağı yönünde umudunun bulunduğunu ve “Türk Mavisi” bulununcaya kadar mücadele verileceğini belirtir. Şiirlerinde sorunlar karşısında içinde bir isyanın uyandığını ifade edebiliriz.

“*Türk Mavisi*, gerek eski kitaplardan seçilen şiirler ve gerekse kitaba yeni katılan 12 şiir ele alındığında, Külebi’nin şiirinin gelişimini ve yönelimlerini ortaya koyar. Külebi, halkın şiirini halkın diliyle vermiştir. Eski şiirlerinin bazılarında olduğu gibi yeni 12 şiirde de halkın sorunlarını, acılarını, alınyazısını verir. Ama, son şiirlerde usa daha çok yaslanmış ve eleştiri dozunu artırmıştır.” (Uyguner, 1991: 163)

Cahit Külebi, “Türk Mavisi” şiirinde Ankara’nın karışıklığından, sorunlarından, insanların insani değerlerinden uzaklaşmalarından, köylerdeki insanların yaşadıkları problemlerden dolayı şehirlere göç ederek gecekondular kurduklarından bahseder. Şair toplumsal düzen sağlanıncaya kadar sıkıntıların devam edeceğini belirtir.

Bu şiirinde Cahit Külebi, yaşanan sıkıntıları, sorunları ortaya koyar ve yaşanacakları dile getirir. Yalandan, dolandırıcılıktan, büyük şehirlerin karmaşasından, yaşanan sorunlardan bıkkınlığını belirterek huzurun, mutluluğun olduğu yerlere gitmek istediğini söyler.

Cahit Külebi, “Karanlıkta” şiirinde insanların düşünmeyerek bilinçsiz hareket etmelerine, yanlış doğruyu ayırt etmeden yaşamalarına, insani değerlerden gittikçe uzaklaşmalarına ve çalışmamalarına üzülür. Üzüntüsünü ifade ederken bu insanlara da acıdığını “Yine de insan acıyor bakınca gözlerine...” sözleriyle dile

getirir. Onların bu şekilde yaşayarak hem kendi hayatlarını yok etmelerini, hem de toplumun düzenini, huzurunu bozmalarını şairin gönlü kabul etmez:

Kim tutup kurtaracak bunları,
Okyanusta kaynayıp gitmekten?

(Karanlıkta, s. 212)

“Yitmiş” şiirinde şair toplumun yaşadığı sorunları, toplumun yaşam şartlarını, gençliğin eğitimsiz bilgisiz bir şekilde yitip gitmesini ve memleketin var olan imkânlarının değerlendirilmediği için ülkenin, insanların içinde bulunduğu zorlu durumu, işsizliği, bazı insanların da özverisiz davranışlarını dile getirir.

Cahit Külebi *Yangın* kitabında, insanların can güvenliklerinin ortadan kalktığından, ülkenin içinde bulunduğu karışık ortamdan, dünyanın güzelliklerini tadamadan öldürülen gençlerden, doğu bölgelerinin geri kalmışlığından ve kimsenin bu bölgelerle ilgilenmemesinden bahseder. Bu yaşananlar karşısında kendi üzüntüsünü, umutsuzluğunu, kırıncılığını da *Yangın* kitabının son şiirleri olan “Bir Bataklık Türküsü” ve “Bir Mutsuzluk Türküsü”nde dile getirir. Cahit Külebi bu yaşananlar, çevresinde, gözlerinin önünde meydana gelen olaylar karşısında memleketinin acısını yüreğinde duyar:

Açsın sen, tokluk ne bilmezsin!
Çektiğin acının emciği yine acı.
Haşhaşsın, petrolsün, yağmursun,
Öyle sorunlarsın ki, çözdükçe tükenmezsin.

(Sen Türkiyesin, s. 249)

“*Yangın* kitabında ozanın büyük bir umutsuzluk içine düştüğünü görüyoruz. Bu umutsuz durum şiir başlıklarında bile görülür: ‘Yangın’, ‘Gömüt’, ‘Ağıt’, ‘Acı Dönem I, II’, ‘Bir Bataklık Türküsü’, ‘Bir Mutsuzluk Türküsü’ gibi. ‘Süt’ ve ‘Türk

Mavisi'nde ülke sorunlarını açma, nedenlerini araştırma, çözüm önerileri getirme çabaları içindeyken burada daha çok bir yılgınlık içindedir. Bu belki de nedenleri bir türlü bulamamanın, bilememenin verdiği yılgınlıktır.” (Tezcan, 1982: 228)

Güz Türküleri kitabında da şairin bireysel konulara doğru bir yönelim gösterdiğini, kendi deyişiyle “sevi” kavramı üzerinde durduğunu, ayrılık, özlem, ölüm temalarına değindiğini belirtebiliriz.

Cahit Külebi, yaşanan bu problemler karşısında çözüm olarak insanların güzel huylar edinmelerini, birbirleriyle yardımlaşmalarını ve dostluk duygularını geliştirmelerini belirtir. Bu yönde düşünülürse gönüllerdeki burukluğun, hüznün ortadan kalkacağını toplumsal huzurun sağlanıp insanlar arası ilişkilerin kuvvetleneceğini bildirir. Şair, sıkıntıları olan insanlara yardımcı olmayı düşünen iyi niyetli kişilerin de yalnız bırakılmamasını, onlara destek olunmasını ve duyarlı davranmak gerektiğini dile getirir.

Cahit Külebi'nin şiirlerinde olayları, yaşananları ve yaşanacak olanları bütün açıklığıyla dile getirdiğini belirtebiliriz. Bu şiirlerinde Cahit Külebi, gözlemlerini bütün canlılığıyla yaparak açık bir dille, memleketin ve toplumun gerçeklerini açıklar. Bütün bu yaşananlar, yaşanacak olanlar karşısında üzünlüğünü, kırılganlığını, kızgınlığını, isteklerini, sevinçlerini ortaya koyar. Bazen ise yaşanan acı olaylar karşısında sinirlenerek sert bir şekilde eleştirisini yapar. Kesin bir çözümün ötesinde Cahit Külebi şiirlerinde, duygularını ortaya koyar, insanlara görevlerini hatırlatır, yaşananları gözler önüne koyarak ders çıkarmalarını, eğer çıkarmazlarsa olacakları belirtir ve insanların, topluma yakışacak şekilde hareket etmeleri gerektiğini dile getirir.

SONUÇ

1940'lı yıllarda şiir dünyasına atılmış ancak o dönemde hâkim olan Garip şiirinin dışında şiirler vermiş olan Cahit Külebi, şiirimizde önemli bir yere sahiptir. Biz tezimizde Cahit Külebi'nin şiirlerini bütün yönleriyle incelemekten çok şiirlerindeki sosyal problemler üzerinde durduk. Sekiz kitabındaki şiirlerine bakarak dile getirdiği sosyal problemleri ortaya koymaya çalıştık.

Hayatı ve şiirlerine bakarak Cahit Külebi'yi “savaş çocuğu” olarak niteleyebiliriz. Memleketin küçük kasabalarında yaşadığı gibi büyük şehirlerinde de yaşamıştır. Bütün bunlar sanatını şekillendirmekte, şiirlerinde bunları dile getirmekte ve memleketinin bu unsurlarından beslenmektedir. Sanatı ise kendini tekrar etmekten uzak, kısa ve öz, ancak derinliklidir. İnsan, Cahit Külebi'nin şiirlerini her okuduğunda daha farklı özelliklerini yakalamakta ve şiirinin derinliklerine inmektedir. Cahit Külebi'nin şiirlerini tek kelimeyle ifade edecek olursak gizli anlamlarla yüklüdür, diyebiliriz.

Çalışmamızın ikinci bölümünü oluşturan “Cahit Külebi'yi Sosyal Problemlere İten Sebepler” konusu daha önce ele alınmamıştır. Biz ilk defa ele aldığımız bu konuyu Cahit Külebi'nin “Yetiştirdiği Ortam”, “Psikolojik Yapısı”, “Etkisinde Kaldığı Edebiyatçılar ve Olaylar” başlıkları altında inceledik.

Cahit Külebi, yeni kurulan bir devletin yokluklarına, sıkıntılarına, acılarına şahit olmuştur. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti “Kurtuluş Savaşı”ndan sonra her şeyin yok olduğu bir ortamın üzerine kurulmuş ve bugünlere zorluklar içinde gelmiştir. İşte Cahit Külebi de böyle bir ortamda yetişmiş ve duyarlı yaratılışından dolayı bütün bu sıkıntıları şiirlerinde dile getirmiştir.

Şair, Sivas Lisesi'nde okuduğu yıllarda edebiyat öğretmeni olan Ahmet Kutsi Tecer'in sayesinde halk edebiyatı sanatçıları daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur. O, çeşitli yazılarında halk edebiyatına hayranlık duyduğunu, bu edebiyattan yararlandığını, ancak onu taklit etmediğini vurgular ve kendisine şiirlerinde “ozan” olarak seslenir.

Çalışmamızın esas bölümünü oluşturan “Cahit Külebi'nin Şiirlerinde Ele Alınan Sosyal Problemler” konusu incelenirken, şairin yazmış olduğu 189 şiirden 49'u üzerinde durulmuştur.

Bu bölümde Cahit Külebi'nin şiirlerinde bahsettiği problemler ana ve alt başlıklara ayrılarak verilmiştir. Dört ana başlığımız bulunmaktadır. Bunlar; “Köy ve Köylünün Yaşam Şartlarının Zorlukları”, “Kasabalar ve Büyük Şehirlerin Problemleri”, “Doğu Bölgelerinin Problemleri” ve “Memleketin Genel Problemleri” olarak belirlenmiştir.

“Köy ve Köylünün Yaşam Şartlarının Zorlukları” olarak köy çocuklarının eğitim problemleri, köylünün emeğinin karşılığını alamaması, toprak anlaşmazlığı ve insanların canlarından olmaları gibi hususlar vurgulanmış ve bu temaların şairin şiirlerinde sık sık ele alındığı görülmüştür.

Cahit Külebi'ye göre köylü yoksul, emeğinin karşılığını alamamakta ve çaresizlik içinde yaşamaktadır. Bu yüzden birçok köylü şehre göç ederek geçimini sağlama yoluna gitmek zorunda kalmakta, ama orada da birçok problemle karşılaşmaktadır. Köy çocukları da bu yoksulluğun, eğitim imkânlarının kısıtlılığı içinde eğitimlerini aksatmamaya çalışırlar.

Şairin şiirlerinde, köyler ile kasabalar ayrılmaz bir bütün oluşturur. Şiirlerinde köylerle kasabalar arka arkaya anlatılır.

Büyük şehirler de Cahit Külebi'nin gözünde karışık, problemlerin çok, yaşam şartlarının zor olduğu, insanların kendilerine zaman ayıramadıkları yerlerdir.

“Doğu Bölgelerinin Problemleri”nde şair, insanların ihtiyaçlarını karşılayamamaları, meydana gelen ölüm olayları, çaresizlik ve insanların kendi kaderlerine terk edilmişlikleri üzerinde durur.

“Memleketin Genel Problemleri”nde Cahit Külebi, sağlık hizmetlerinin yetersizliğinden, güvenlik hizmetlerinin yeterli olmadığından, Anadolu iklim ve coğrafyasının zor şartlarından, yoksulluktan, zorluklar içindeki yaşam mücadelesinden, geri kalmışlıktan, sorunlar karşısında yaşanan bunalımdan bahseder.

Anadolu insanı büyük sıkıntılar geçirmiştir. “Kurtuluş Savaşı” ve “II. Dünya Savaşı”nın yokluk yıllarını yaşamıştır. “II. Dünya Savaşı” yıllarında savaşa girmediğimiz halde savaş tehlikesi sebebiyle çeşitli önlemler alınmış olduğundan, toplumumuz ekonomik olarak sıkıntıya girmiştir.

Savaş sonrasındaki dönemlerde de insanlarımız özgürlüklerine tam olarak kavuşamamış, düşüncelerini serbestçe ifade edememişlerdir. Şair, özgürlüklerin önündeki engellerin kalkacağını ümit etmekle birlikte, geçen yılların sonucunda hiçbir şeyin değişmediğini, insanların özgürlüklerine kavuşmadığını görüp umutsuz bir şekilde “Bir Bataklık Türküsü” adlı güzel şiirini yazmıştır.

Şair, köyden kente göç eden fakat umduğunu bulamayan Anadolu insanının yaşadıklarını şiirlerinde belirtiyor. Şehirlere gelen bu insanların ekonomik olarak istedikleri noktaya ulaşamadıklarını, sıkıntılarının şehir hayatında da devam ettiğini, gecekondularda yaşamaya çalıştıklarını ifade ediyor.

Cahit Külebi'nin şiirlerinde bütün bu imkânsızlıklar içinde yaşamını sürdürmeye çalışan Anadolu insanı ile karşılaşıyoruz. Bu yoksunluklar ve

imkânsızlıklar içinde de olsa Anadolu’da sürekli bir hareketlilik, çalışma, hayata tutunma mücadelesi vardır. Cahit Külebi, bütün bu yoksunluklar karşısında Anadolu insanının yenilmezliğini, çalışma azmini dile getirmiştir.

Çalışmamızın son bölümünde ise “Cahit Külebi’nin Şiirlerinde Sosyal Problemlere Getirdiği Çözümler” konusuna değinilmektedir. Bu bölümde Cahit Külebi’nin şiirlerinde dile getirdiği tespitlerine, isteklerine, üzüntülerine, eleştirilerine, ılımlı çözüm önerilerine yer verilmektedir. Cahit Külebi, şiirlerinde kesin bir çözümün ötesinde insanlara görevlerini hatırlatmakta, yaşananlar ve yaşanacak olanlar karşısında üzüntüsünü, kırgınlıklarını dile getirmektedir. Problemlerin çözümlerini de büyük ölçüde idarecilerden ve öğretmenlerden beklemektedir.

Cahit Külebi, yaşanan kuraklık nedeniyle insanların tarlalarından ürün alamadıklarını ve yoksulluğa düştüklerini belirtir. Çözüm olarak da yağmurun yağmasını gösterir. Yaşanılan kargaşanın, insanların birbirlerine zarar vermelerinin, toplumun huzurunun bozulmasının çözümünün ise birlik ve beraberlik ruhuyla hareket etmek olduğunu belirtir. Toplumun yitirmiş olduğu güzel değerlerin yeniden kazandırılması için insanlara yardımcı olmayı düşünen iyi niyetli kişilerin yalnız bırakılmamasını, onlara destek olunmasını söylemektedir. Şair, büyüklere çocuklarına doğruyu ve yanlış öğretilerini, sonradan pişmanlık yaşamamaları için öğüt vermektedir.

Özellikle öğretmenlerin öğretmen olmadan önce çocukluklarını geçirdikleri, doğup büyüdükleri yerleri unutmamalarını, meslek sahibi olduklarında oralara giderek hizmet etmeleri gerektiğini belirtmektedir. Cahit Külebi, köy çocuklarının eğitimi ve köylerin kalkına bilmesi için bunu çözüm olarak görmekte ve bir öğretmen olarak da bu kutsal görevin önemini vurgulamaktadır.

Cahit Külebi'nin Şiirlerindeki zm nerileri “sosyalist gerçekçi yazarlarda ve Őairler” de görüldügü gibi kesin çözümler değildir. Sosyalist gerçekçi yazarlara ve Őairlere kıyasla Cahit Külebi'nin Şiirlerindeki zm önerilerinin, daha kapalı ve yumuŐak bir dille ifade edildiğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Bilen, Mehmet Yaşar (1995). *Edebiyat İzinde*, 2. Basım, Ankara: Prospero Yayınları.

Biltekin, Zehra (2009). “Cahit Külebi’nin Almanya Söyleşisi”, *Kümbet*, S. 14, s. 34-35.

Çetişli, İsmail (1998). *Cahit Külebi ve Şiiri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Çetişli, İsmail (2010). “Cahit Külebi”, *Türk Dili*, S. 700, s. 703-710.

Erençan (Külebi), Cahit (1935). “İhtiyar Katır”, *Toplantı*, S. 14, s. 13.

Ertop, Konur (1996). “Külebi’nin Şiirinde Doğa, Yurt Görünümleri, Anadolu Gerçeği”, *Varlık*, S. 1065, s. 26-28.

Kaplan, Mehmet (1978). *Edebiyatımızın İçinden*, 1.Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 242-245.

Karslı, Hâmi (2009). “Cahit Külebi Üzerine...”, *Kümbet*, S. 14, s. 27-30.

Külebi, Ali (2009). “Babam Cahit Külebi”, *Kümbet*, S. 14, s. 8-9.

Külebi, Cahit (2001). *Bütün Şiirleri*, 15.Basım, İstanbul: Adam Yayınları.

Külebi, Cahit (1977). “Çocukluğum”, *Türkiye Yazıları*, S. 2, s. 26-30.

Külebi, Cahit (1999). *İçi Sevda Dolu Yolculuk*, 2.Baskı, Ankara: Başak Yayınları.

Külebi, Cahit (1993). *Şiir Her Zaman*, 2. Basım, Ankara: Başak Yayınları.

Margulies, Roni (1995). “İç Göçün Büyük Şairi: Cahit Külebi”, *Adam Sanat*, S. 118, s. 25-29.

Onaran, Mustafa Şerif (1998). “Sunuş Konuşması”, *Cahit Külebi'ye Saygı*, Ankara: 25 Mayıs 1997, s. 7-9.

Onaran, Mustafa Şerif (2004). *A'dan Z'ye Cahit Külebi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Salihoğlu, Mehmet (1981). “Cahit Külebi Özel Bölümü”, *Antoloji*, S. 2, C. 1, s. 46-62.

Tezcan, Nuran (1982). “Külebi'de Anadolu”, *Türk Dili*, S. 370, C. XLV, s. 217-228.

Timuroğlu, Vecihi (1995). *Hırçın ve Lirik*, Ankara: Başak Yayınları.

Uyguner, Muzaffer (1980). “Külebi’nin Yangın’ı”, *Türk Dili*, S. 348, C. XLI, s. 602-604.

Uyguner, Muzaffer (1991). *Cahit Külebi*, 1.Basım, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Uysal, Saffet (1994). “Benim Yoksunluklarım, Benim Şiirimin Temelini Oluşturdu”, *İnsan*, S. 3, s. 5-7.

